ΣΜΥΡΝΗ
Θ. Γ. Παρασκευ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΕΤΟΣ Β'. ΦΥΛΛΑΔ. Α'. | 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1873.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΩΔΩΝΑΙΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.

ΠΑΡ' ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΟΥ

Ἐκ Δροβιανῆς τῆς Ἠπείρου.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῷ.)

§ α. Περὶ τοῦ Ζητήματος τούτου πολλοὶ τῶν σοφῶν πολλὰ ἔγραψαν· ἀλλ' εἰσέτι ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔφθασεν εἰς ὁριστικόν τι ἐπιστημονικὸν συμπέρασμα· πολλοὶ δισταγμοὶ εἰσέτι καὶ ἀμφιβολίαι ἐπικρατοῦσιν. Ὁμολογούμενον εἶναι, ὅτι εἰς τὴν ἐπίλυσιν ἀρχαιολογικῶν Τοπογραφικῶν Ζητημάτων φέρουσιν εὐθύτερον αἱ ἀνασκαφαί. Ἀλλ' ἀτυχῶς διὰ τὴν Ἤπειρον ἀναβάλλονται αὗται, ἕως ἂν ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς· οὐχ' ἧττον ὅμως καὶ ἀνασκαφαὶ εἰ ἐπετρέποντο, πάλιν ἀναφύεται τὸ ζήτημα· ποῦ τῆς Ἠπείρου νὰ ἐπιχειρηθῶσιν; εἰς ποίας χώρας αὐτῆς νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ἕδραν τοῦ Δωδωναίου Διός; οἱ σοφοὶ διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους· οἱ μὲν θέλουσιν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τμήματος τῶν Ἰωαννίνων εἶναι τὸ Μαντεῖον· οἱ δὲ πολὺ μακρὰν αὐτῶν κατὰ τὴν Θεσπρωτίαν τὴν ἀρχαίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν θελόντων ἐν Ἰωαννίνοις εἶναι, τινὲς λέγουσιν ἐμφαντικῶς, ὅτι παρὰ τὴν λίμνην ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατον τοῦτο θρησκευτικὸν ἵδρυμα τῶν Πελασγῶν· ἄλλοι δὲ μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων 3 1]2 ὥρας ἐπὶ λόφου, ἔχοντος ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ καλουμένου «*Καστρίτσα*,» καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἡ διαφορὰ τῶν γνωμῶν προέρχεται ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἀσαφείας παρὰ τοῖς διασωζομένοις ἀρχαίοις Συγγραφεῦσι, τοῖς περὶ Ἠπείρου πραγματευσαμένοις. Οἱ πλεῖστοι τούτων ποιοῦνται λόγον περὶ Ἠπείρου, τῶν πόλεων, χωρῶν, ὀρέων, λιμένων κλπ. αὐτῆς, καθόσον τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ ἐπραγματεύοντο, εἶχε σχέσεις καὶ ἀναφορὰς πρὸς τὰς Ἠπειρωτικὰς Τοπογραφίας, ἐξ ὧν πολλὰ ὀλίγον δύναται ὠφεληθῆναι ὁ περὶ τὴν ἀρχαίαν Τοπογραφίαν τῆς Ἠπείρου ἀσχολούμενος. Ἄλλως τε δὲ εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ περὶ Ἠπείρου ἰδίᾳ πραγματευσάμενοι ἅπαντες σχεδὸν ἀπώλοντο, ὡς Κριτόλαος ὁ τὰ Ἠπειρωτικὰ συγγράψας εἰς ιστ. βιβλία, Θεόπομπος ὁ Χῖος, οὗτινος τεμάχιόν τι μικρὸν, ἀφορῶν τὸν Τόμαρον, διέσωσεν ὁ Πλίνιος, αἱ τοῦ Διοδώρου βίβλοι αἱ περὶ Ἠπείρου πραγματευόμεναι, αἱ τοῦ Στράβωνος καὶ τοσούτων ἄλλων, καὶ διὰ τοῦτο ἐπικρατεῖ τοσαύτη ἀσάφεια καὶ σύγχυσις περὶ τῶν θέσεων τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Ἠπείρου, περὶ τῶν διαφόρων χωρῶν αὐτῆς, ὡς τῆς Μολοσσίας π. χ. τῆς Χαονίας, Θεσπρωτίας, Ἑλλοπίας κλ. ἃς ἄλλοι μὲν ἐπεκτείνουσι βορειότερον, ἄλλοι δὲ νοτιότερον, οἱ μὲν πρὸς ἀνατολὰς, οἱ δὲ πρὸς δυσμάς. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ὀρέων τῆς Ἠπείρου, (ὡς Τομάρου, Πολυαίνου κλ.), ἅτινα μεταφέρονται καὶ μετακινοῦνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καθ' ἃς δηλ: ἔτυχεν ἕκαστος τῶν μεταφερόντων ἢ μετακινούντων αὐτὰ ἐσχηματισμένας ἔχων ἐκ τῶν μελετῶν αὐτοῦ εἰκασίας καὶ συνδυασμοὺς συνάμα ἐπιχωρίους, ὧν ὅμως τὴν πραγματικότητα ὁ καιρὸς, ὁ τὰ πάντα ἀνευρίσκων καὶ ἐπιδιορθῶν, καταδείξει, καὶ αἱ ὁσημέραι ἐπιτεινόμεναι μελέται καὶ ἀρχαιολογικαὶ πρόοδοι κατάδηλον καὶ σαφῆ ποιήσουσι, δικαιοῦσαι συγχρόνως καὶ τὸν ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν εἰκασίαν σχηματίσαντα, καὶ τὸν ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἀνακάλυψιν ἐν Ἠπείρῳ συλλαβόντα τὴν ἰδέαν ὅτι ἐποιήσατο. Ἐφεκτέον οὖν ἄχρις οὗ ὁ χρόνος κυρώσῃ τὴν ἀλήθειαν τούτων· ὀφείλομεν ὅμως ἡμεῖς, ὅπως καὶ προκαταβολικῶς ἐκφέρωμεν ἀπὸ τοῦδε τὰς ἡμετέρας γνώμας, ἀπροκαλύπτως μάλιστα, ἀλλ' ἐσκεμμένως, ὁσάκις παρουσιάζεταί τις εὐκαιρίσ, περὶ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς θέσεως τῶν πόλεων, ὀρέων κλ. ἐπιφέροντες καὶ τοὺς λόγους ἢ καὶ τὰς τυχούσας μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, συνάμα δὲ καὶ τοὺς ἐπιτοπίους συνδυασμοὺς, ὧν τὸ σχεδίασμα εἰ ἐξ αὐτοψίας καὶ περιηγήσεων προήρχετο, κάλλιον ἂν εἴη σφόδρα· διότι «πολλὰ παρὰ

τὰς ἀγνοίας τῶν τόπων διήμαρτον οὐχ' οἱ τυχόντες μόνον τῶν »Συγγραφέων, ἀλλά τινες καὶ τῶν τῇ δόξῃ πεπρωτευκότων». (Διόδ. Σικελιώτ. Βιβλ. Α'. C. 5 σελ. 9. ἔκδ. Λειψ. Τάουχ.) Εἰ δὲ μὴ δυνατὴ ἡ αὐτοψία, δέον νὰ ὑπάρχωσι τοὐλάχιστον ἔννοιαι καὶ τύποι, τῶν περὶ ὧν πρόκειται, τόπων, ὡς ἔγγιστα τῆς ἀληθείας προσκείμενοι κατὰ τὸν μέγαν Πολύβιον λέγοντα· «Βουλόμεθα δὲ πάντας εἰδέναι τὰ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα μὲν »αὐτόπτας γίνεσθαι τῶν ἐχόντων παρηλλαγμένον τι καὶ διά»φερον τόπων· εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατὸν, ἐννοίας γε καὶ τύπους »ἔχειν ἐν αὐτοῖς ὡς ἔγγιστα τῆς ἀληθείας!! (Πολύβ. Ἱστορ. Δ'. 11. 12 σελ. 48. ἔκδ. στερεότ. λειψ.)

§ β'. Εἰς προσέγγισιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ταύτης δέον· νὰ προκαταβάλληται καὶ ἡ δέουσα ἐπιστασία πρὸς βαθεῖαν κατάληψιν τῶν ἀρχαίων Συγγραφέων, ὧν ἡ παρερμηνεία οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς ἐπικρατούσης ἤδη συγχύσεως καὶ ἀσαφείας περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως τῆς Δωδώνης καὶ τοῦ Μαντείου αὐτῆς. Ἀλλ' ὅπως μὴ φανῶμεν εἰκῆ λέγοντες, ἔστωσαν πρὸς ἀπόδειξιν τὰ ἑξῆς.

Ὁ Μέγας Πολύβιος λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἤπειρον δηώσεων τῶν Αἰτωλῶν ἵνα μνησθῇ καὶ τῆς Δωδώνης λέγει τάδε· «Παρὰ δὲ τοῖς Αἰτωλοῖς ἤδη τῶν ἀρχαιρεσίων καθηκόν»των, στρατηγὸς ἡρέθη Δορίμαχος, ὃς παραυτίκα, τὴν ἀρχὴν »παραλαβὼν, καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀθροίσας μετὰ τῶν ὅπλων, »ἐνέβαλεν εἰς τοὺς Ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου, καὶ τὴν χώραν »ἐδῄου, θυμικώτερον χρώμενος τῇ καταφθορᾷ· τὸ γὰρ πλεῖον »οὐ τῆς σφετέρας ὠφελείας, ἀλλὰ τῆς τῶν Ἠπειρωτῶν βλάβης »χάριν ἕκαστα συνετέλει. Παραγενόμενος δὲ πρὸς τὸ περὶ Δω»δώνην Ἱερὸν, τάς τε στοὰς ἐνέπρησε, καὶ πολλὰ τῶν ἀναθη»μάτων διέφθειρε, κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν, ὥστε »μήτ' εἰρήνης ὅρον, μήτε πολέμου, πρὸς Αἰτωλοὺς ὑπάρχειν, »ἀλλ' ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιστάσεσι παρὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀν»θρώπων ἔθη καὶ νόμιμα χρῆσθαι ταῖς ἐπιβολαῖς. Οὗτος μὲν »οὖν, ταῦτα καὶ τοιαῦτα διαπραξάμενος, ἐπανῆγεν αὖθις εἰς »τὴν οἰκείαν». (Πολύβ. Ἱστορ. IV, ξη'. 7. 8. Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ μὲν Πολύβιος λέγει ὅτι ὁ Δορίμαχος παραγενόμενος εἰς τὸ περὶ Δωδώνην Ἱερὸν, τάς τε στοὰς ἐνέπρησε κλπ. κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν Ἱερὰν οἰκίαν κλπ. ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης συμφωνεῖ μὲν κατὰ τὰ ἄλλα τῷ Πολυβίῳ, πλὴν τοῦ σκοῦ, ὅνπερ, λέγει οὗτος, ἐπαφῆκεν ὁ Δορίμαχος, ἂν οὐχὶ ἀσύλητον ἴσως, τοὐλάχιστον μὴ κατασκάψας αὐτὸν, ὅπως λέγει ὁ Πολύβιος. Τίς τῶν δύο τούτων λέγει τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰ καθέκαστα; Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ Διοδώρου· «Δορί»μαχος ὁ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγὸς ἀσεβῆ συνετελέσατο πρᾶ»ξιν· τὸ γὰρ περὶ Δωδώνην μαντεῖον συλήσας ἐνέπρησε τὸ Ἱε»ρὸν πλὴν τοῦ σκοῦ». (*excerpt de virt. et vit. pag.* 568. § 9. *fragm. libr. XXVI.* σελ. 103. τόμ. *VI.* ἔκδ: Λειψ. 1829. τύπ. Τάουχ.) Ἐκ τῆς φράσεως δὲ τοῦ Πολυβίου «*ἐνέβαλεν εἰς τοὺς Ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου*» ἐδόθη ἀφορμὴ εἴς τινας, ὅπως ὑποστηρίξωσιν, ὅτι ἐν Ἰωαννίνοις ὑπάρχει ἡ Δωδώνη, καθότι Ἄνω τόποι τῆς Ἠπείρου κατ' αὐτοὺς εἶναι ἡ τοῦ τμήματος τῶν Ἰωαννίνων περιφέρεια· λόγους δὲ ἀποδείξεων, ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν αὕτη ἔχεται τῆς πραγματικῆς καὶ ὀρθῆς ἐννοίας τοῦ μεγάλου Ἱστορικοῦ κατ' οὐδεν ἀναφέρουσιν, ὥστε δύναταί τις, ὅπως καὶ αὐτοί, καὶ ἴσως ὀρθότερον αὐτῶν, νὰ δώσῃ ἑρμηνείαν ἄλλην, μᾶλλον κατάλληλον, καὶ ἴσως μᾶλλον προσεγγίζουσαν εἰς τὸν νοῦν τοῦ συγγραφέως. Γνωστὸν ἐστὶν, ὅτι αἱ λέξεις ἄνω, κάτω, πάραντα, κάταντα καὶ αἱ παρόμοιαι, ἐννοοῦνται σχετικῶς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, δι' ὧν προσδιορίζονται αἱ τοπικαὶ αὗται καταστάσεις τῶν διαφόρων χωρῶν. Ὅθεν Ἄνω Τόποι τῆς Ἠπείρου ποῖ εἰσιν; Ἐκ τίνος σημείου ὡρίσθη τὸ ἄνω τῶν τόπων τούτων;—ἐκ τῆς Αἰτωλίας, ὅθεν ὡρμήθη ὁ Δορίμαχος, καθ' ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ζήτημα· ποίαν διεύθυνσιν πρὸς τὴν Ἤπειρον ἔλαβεν ὁ Δορίμαχος τὴν διὰ τῆς Ἀγραΐδος καὶ Ἀμφιλοχίας, ἢ τὴν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου πρὸς τὰ ἄνω τῆς Ἠπείρου; Ἡ Ἱστορικὴ ἔκθεσις τοῦ Πολυβίου κατὰ σύμπτωσιν δὲν φέρει σαφήνειαν καὶ ἀκρίβειαν εἰς τὴν διεύθυνσιν ταύτην διὰ τίνων τόπων ἐγένετο· διὰ πολλῶν γὰρ μερῶν διευθύνοντο πρὸς τὴν Ἤπειρον ἐκ τῆς Αἰτωλίας· πιθανώτερον ὅμως φαίνεται, ὅτι ὁ Δορίμαχος προυτίμησε διὰ τὸ εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον τὴν διὰ θαλάσσης ἀπόβασιν εἰς τὰ Θεσπρωτικὰ παράλια τῆς Ἠπείρου πρῶτον, καὶ ἐκεῖθεν ὕστερον προὐχώρησεν εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου· διότι τὰ Θεσπρωτικὰ παράλια καὶ μάλιστα τῆς χερσονήσου τῆς Πρεβέζης, εἰσὶν ὅμορα σχεδὸν τῇ Αἰτωλίᾳ, μάλιστα δὲ ὀλίγον πρότερον τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δορίμάχου καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτὰ οἱ Αἰτωλοὶ μετὰ τῶν Κεφαλλήνων, ὅπως αὐτὸς ὁ Πολύβιος λέγει ἐν τοῖς δε· «Τῆς δ' Ἠπείρου τὴν παρα»λίαν ἐπόρθουν (οἱ Αἰτωλοὶ) συγχρώμενοι πρὸς τὴν ἀδικίαν »ταῖς τῶν Κεφαλλήνων ναυσίν.» (*XXVI.* 2. Τόμ. Β'. Βιβλ. *IV.*) ὥστε τὸ διὰ τῶν παραλίων τῆς Ἠπείρου εἰσχωρεῖν εἰς τὰς χώρας αὐτῆς ἦν λίαν σύνηθες τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ λίαν ἀγαπητὸν διὰ τὰς λεηλασίας καὶ ἁρπαγὰς, ἃς οὐ μόνον εἰς τὴν Ἤπειρον ἐπεχείρουν συχνάκις ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ Πελοπόννησον καὶ σχεδὸν εἰς ἁπάσας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ὧν τοὺς κατοίκους ἐπίεζον σφοδρῶς· διὸ καὶ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, συνεκάλεσε συνέδριον τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν, παρ' ᾧ «ἐγκαλούντων Βοιωτῶν μὲν ὅτι συλήσαιεν (οἱ Αἰ»τωλοί) τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἰτωνίας Ἱερὸν, εἰρήνης ὑπαρχού»σης». (Πολύβ. *XXV.* 3.)..... Ἠπειρωτῶν δὲ, καθότι πορ»θήσαιεν αὐτῶν τὴν χώραν». (Πολύβ. *XXV.* 3.) οἱ Αἰτωλοὶ παρέπαιον τὰς κατηγορίας ἀποκρούοντες· καὶ οὕτως ἐσχηματίσθη ἐναντίον αὐτῶν συμμαχία ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Αἰτωλῶν διὰ τῆς Ἠπείρου, ἦλθεν εἰς τὴν Ἀμβρακίαν. Ἀλλ' οἱ Ἠπειρῶται κατὰ τὸν Πολύβιον (*LXI.* 5. 8) «τὸ σφέτερον ἀναγκαιότερον τιθέμενοι τοῦ »κοινοῦ τῶν συμμάχων, καὶ μεγάλως σπουδάζοντες ὑφ' αὐτοὺς »ποιῆσαι τὸν Ἀμβρακον, ἐδέοντο τοῦ Φιλίππου ποιήσασθαι »πολιορκίαν περὶ τὸ χωρίον, καὶ τοῦτο πρότερον ἐξελεῖν, περὶ »πλείστου ποιούμενοι τὸ κομίσασθαι τὴν Ἀμβρακίαν παρὰ τῶν »Αἰτωλῶν. Τοῦτο δὲ γενέσθαι μόνως ἂν ἐλπίζοντες, εἰ τοῦ προ»ειρημένου τόπου κυριεύσαντες,, ἐπικαθήσαιεν τῇ πόλει. Ὁ γὰρ »Ἀμβρακος ἔστι μὲν χωρίον εὖ κατεσκευασμένον καὶ προτει»χίσμασι καὶ τείχει· κεῖται δ' ἐν λίμναις, μίαν ἀπὸ τῆς χώ»ρας στενὴν καὶ χωστὴν ἔχων πρόσοδον. ἐπίκειται δ' εὐκαίρως »τῇ τε χώρᾳ τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ τῇ πόλει· Φίλιππος μὲν »οὖν, πεισθεὶς Ἠπειρώταις, καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ »τὸν Ἄμβρακον, ἐγίγνετο περὶ τὴν παρασκευὴν τῶν πρὸς τὴν »πολιορκίαν..... καὶ οὕτω μετ' ὀλίγον ἐκυρίευσε τὸν Ἄμβρα»κον, οὗτινος τὴν κατοχὴν ἐπεθύμουν οἱ Ἠπειρῶται· ὁ δὲ Φί»λιππος «τὴν μὲν τῶν Ἠπειρωτῶν ἐπιθυμίαν ἐπλήρωσε, παρα»δοὺς τὸν Ἄμβρακον· αὐτὸς δ' ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν προῆγε »παρὰ Χαράδραν, σπεύδων διαβῆναι τὸν Ἀμβρακικὸν καλού»μενον Κόλπον· ὃς στενώσαιός ἐστι κατὰ τὸ τῶν Ἀκαρνάνων »Ἱερὸν, καλούμενον Ἄκτιον..... Περαιώσας δὲ κατὰ τὸ προει»ρημένον στόμα τὴν δύναμιν καὶ διελθὼν τὴν Ἀκαρνανίαν, ἧκε »τῆς Αἰτωλίας πρὸς τὴν καλουμένην πόλιν Φοιτείας» κλ. κλ. (Πολύβ. ἔνθ' ἀνωτ.)

§ γ'. Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ τοῦ Δορίμάχου διὰ τῆς Ἀμφιλοχίας καὶ Ἀμβρακίας εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου εἰσβολὴ ἂν οὐχὶ ὅλως ἀδύνατος, τοὐλάχιστον λίαν δύσκολος φαίνεται διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους α. Οἱ Ἠπειρῶται προσεῖχον πολὺ εἰς τοὺς περὶ τὴν Ἀμβρακίαν τόπους, καθότι ἐγνώριζον τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν ἀξίαν· ὅθεν καὶ περὶ πλείστου ἐποιοῦντο κατὰ Πολύβιον, «*τὸ κομίσασθαι τὴν Ἀμβρακίαν* »*παρὰ τῶν Αἰτωλῶν*». β'. Ἐκεῖθεν ἴσως καὶ οἱ Ἠπειρῶται ἐφοβοῦντο τὴν εἰς τὰ ἐνδοτέρω τῆς Ἠπείρου ἀσφαλῆ προχώρησιν τῶν Αἰτωλῶν· καὶ διὰ τοῦτο «*τὸ σφέτερον συμφέρον ἀναγκαιότερον τιθέμενοι τοῦ κοινοῦ τῶν συμμάχων συμφέροντος*» ἐπεδίωκον τὴν κατοχὴν τοῦ φρουρίου περὶ αὐτὴν μεγάλως σπουδάζοντες· ὁφοῦ δὲ παρέλαβον αὐτὸ πολὺ εὐκολα ἠδύναντο νὰ παρεμποδίσωσι τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δορίμάχου· διότι τὸ φρούριον ἐπέκειτο «*εὐκαίρως τῇ τε χώρᾳ τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ τῇ πόλει*» (Πολύβ. ἔνθ' ἀνωτ.). γ'. Ἡ εἰσβολὴ τοῦ Δορίμάχου ἐγένετο μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀμβράκου εἰς τοὺς Ἠπειρώτας, ὥστε οἱ Αἰτωλοὶ ἔδει νὰ κυριεύσωσι πάλιν τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ ὕστερον ἐξησφαλισμένοι ἐκ νώτων νὰ προχωρήσωσιν πρὸς τὰ ἐνδοτέρω τῆς Ἠπείρου εἰς τοὺς Ἄνω τόπους. δ'. Οἱ Αἰτωλοὶ εἴθιζον τὰς ἑαυτῶν ἐπιδρομὰς αἴφνης ἐπιχειρεῖν καὶ ἑπομένως ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν, ἀφ' ὧν οἱ ἐχθροὶ δὲν ἐφοβοῦντο εἰσβολὴν αὐτῶν, καὶ οὕτως εἰς μέρη ἀπροφύλακτα ἐπεδίδοντο

ἀνέτως εἰς τὸ φίλον αὐτοῖς ἔργον τῆς ἁρπαγῆς καὶ δηώσεως· διότι ὁ σκοπὸς αὐτῶν μᾶλλον ἀπέβλεπε τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέραν βλάβην τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ οὐχὶ τὴν κατοχὴν τῶν χωρῶν καὶ κατὰ τὴν ῥάσιν τοῦ Πολυβίου «τὸ γὰρ πλεῖον »οὐ τῆς σφετέρας ὠφελείας, ἀλλὰ τῆς τῶν Ἠπειρωτῶν βλά»βης χάριν ἕκαστα συνετέλει» (Δορίμαχος)· διὸ καὶ ὡς λαῖλάψ τις ἐπέτρεχε καὶ «*ἐδῄου τὴν χώραν θυμικώτερον χρώμενος τῇ καταφθορᾷ.*» Ταῦτα καὶ τοιαῦτα διαπραξάμενος μετέπειτα *ἐπανῆγεν αὖθις εἰς τὴν οἰκείαν*», φοβούμενος μὴ προφθάσωσιν οἱ Ἠπειρῶται «ὅτι πάτριόν ἐστι τοῖς Ἠπειρώταις, κατὰ Διό»δωρον, μὴ μόνον ἐπὶ τῆς ἰδίας πατρίδος ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ »καὶ ὑπὲρ τῶν φίλων καὶ συμμάχων κινδυνεύειν». (*eclog. 1. pag.* 494. *E. libro XXII.* σελ. 57. Τόμ. *VI.* ἔκδ. Λειψ. Τάουχ. 1829.) ε. Οἱ Ἠπειρῶται ὅτι δὲν ἠμέλουν περὶ τὰ τῶν Αἰτωλῶν πράγματα ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Φιλίππου συμμαχίας αὐτῶν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἐκ τῆς ἐπιδώσεως τῆς κατοχῆς τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀμβράκου, ἐκ τῆς συμμετοχῆς τοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων διδομένων· ὅτι ὅμως ἐπέδραμον τὴν Ἤπειρον οἱ Αἰτωλοὶ, τοῦτο δὲν σημαίνει· διότι οἱ Ἠπειρῶται ἴσως εἶχον ἀλλαχοῦ τὴν προσοχὴν αὐτῶν, ὅθεν ὑπώπτευον εἰσβολὴν καιρίαν, ἢ παρεφύλαττον εἰς ἄλλο τι μέρος· ὁ δὲ Δορίμαχος διέβη ἀλλαχόθεν. πολλὰ τοι αὗτα συμβαίνουσιν εἰς τὰς ἐκστρατείας, καὶ μάλιστα ληστρικῶς ἐνεργουμένας καὶ αἰφνιδίως. στ'. Τὰ Θεσπρωτικὰ παράλια ἔκτασιν ἔχοντα μεγάλην ἀποβαίνουσι δυσπαραφύλακτα, καὶ ἑπομένως εὐχείρωτα ἀπὸ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἐν ᾧ ἐν Ἀμβρακίᾳ καὶ Ἀγραΐδι ἄνωθεν τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου, ὡς καὶ ἐν Δολοπίᾳ καὶ Ἀθαμανίᾳ, τὰ πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἁρμόδια μέρη ἠδύναντο νὰ προκαταληφθῶσιν ἀποτελεσματικώτερον παρὰ τῶν Ἠπειρωτῶν—οὐδεμίαν δυσκολίαν ἀπήντα τότε ὁ Αἰτωλὸς ἐκπλέων ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος καὶ ἀποβαίνων εἰς τὰ ἀπροφύλακτα Θεσπρωτικὰ παράλια μὴ λίαν ἀπέχοντα μάλιστα ἐκ τῆς Αἰτωλίας, καὶ οὕτως ἐντεῦθεν εὐκολώτερον προὐχώρει πρὸς τὰ ἐνδοτέρω τῆς Ἠπείρου καὶ τοὺς Ἄνω τόπους κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Πολυβίου. ζ'. Οἱ Ἀκαρνᾶνες οὐδὲν σπουδαῖον κώλυμα ἠδύναντο νὰ παράσχωσι τοῖς Αἰτωλοῖς διαβαίνουσιν εἰς τὴν ἀπαντικρὺ κειμένην Θεσπρωτίαν, καθόσον καὶ αὐτῶν τὴν χώραν ἐπιδραμόντες οἱ Αἰτωλοὶ οὐδεμίαν σπουδαίαν ἀντίστασιν ἀπήντησαν παρ' Ἀκαρνᾶσι, σποράδην οἰκοῦσιν, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος ἐν τοῖς ἑξῆς· «Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Ἀγήτας, ὁ τῶν »Αἰτωλῶν στρατηγὸς, συναγαγὼν πανδημεὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, »ἐλεηλάτησε μὲν τὴν Ἀκαρνάνων χώραν, ἐπεπορεύθη δὲ πορ»θῶν πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Ἤπειρον» (*XCVI.* Ε'. 1. 2. 3.) Τὸ χωρίον τοῦτο σαφῶς σχεδὸν ὑποδεικνύει τὴν πρὸς τὴν Ἤπειρον ἄγουσαν τῶν Αἰτωλῶν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας, ἧς οἱ κάτοικοι εἶχον διεσπαρμένας οἰκήσεις καὶ ἑπομένως ἀσθενεῖς κατὰ Διόδωρον λέγοντα τάδε· «Συναγαγὼν τοὺς Ἀκαρνάνας εἰς κοινὴν »ἐκκλησίαν καὶ διελθὼν ὅτι πόλεμον ἔχουσιν ὅμορον ἐκ πα»λαιῶν χρόνων, συνεβούλευσεν ἐκ τῶν ὀχυρῶν καὶ μικρῶν χω»ρίων εἰς ὀλίγας πόλεις μετοικῆσαι, ὅπως μὴ, διεσπαρμένης »τῆς οἰκήσεως, ἀδυνατῶσιν ἀλλήλοις βοηθεῖν, καὶ πρὸς τὰς »ἀπροσδοκήτους τῶν πολεμίων ἐπιθέσεις δυσχερῶς ἀθροίζε»σθαι.» (Δ. Σικελ. *XIX.* 67. σελ. 219. Τόμ. Γ'.). η'. Οὔτε οἱ Θεσπρωτοὶ ἠδύναντο νὰ παράσχωσι τότε πράγματα τοῖς Αἰτωλοῖς ἐπερχομένοις διότι ἦσαν εἰς ἔκπτωσιν· ἰσχυροὶ λαοὶ τῆς Ἠπείρου τότε ἦσαν οἱ Χάονες καὶ οἱ Μολοσσοὶ, οἵτινες καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων, πολὺ ἰσχυροτέρων ἀπὸ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἀντέστησαν λίαν σπουδαίως βραδύτερον. Αὐτὸς ὁ Πολύβιος λέγει ὅτι οἱ Μολοσσοὶ ἀντισταθέντες εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατέλαβον τὴν γέφυραν τοῦ Ἀώου καὶ ἐξηνάγκασαν τὸν Αὖλον Γέλλιον νὰ ὀπισθοχωρήσῃ κλ. (Πολύβ. Τομ. Δ'. 239.) Ἀπέναντι λοιπὸν τῶν Αἰτωλῶν ἦν δυνατὸν νὰ ὑποχωρήσωσιν οἱ Μολοσσοί ὄντες τοιοῦτοι; ἠδύναντο οἱ Χάονες νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀπέναντι τῶν Αἰτωλῶν; Ἄρα οἱ ἀτυχεῖς Θεσπρωτοὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν ὑπέφερον τὰ πλεῖστα καὶ δι' αὐτῶν διήρχοντο οἱ Αἰτωλοὶ πρὸς τοὺς Ἄνω Τόπους ἤτοι τὰ ὑπερβόρεια μέρη τῆς Θεσπρωτίας, ἄπερ ὅμως δὲν εἶναι τὰ Ἰωάννινα κείμενα πρὸς Ἀνατ. αὐτῆς.

§ δ'. Ἐὰν λάβωμεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸν χάρτην τῆς Ἠπείρου, ἀμέσως θέλομεν ἰδεῖν ὅτι Ἄνω τόποι αὐτῆς δὲν εἶναι τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἄλλοι τόποι· τὰ δὲ Ἰωάννινα ἔστιν ἡ μεσαία χώρα τῆς Ἠπείρου ἐν συνόλῳ θεωρουμένης. (ἴδε χάρτην Γ. Χασιώτου Πραγματ. περὶ Δωδ. ἐκδ. Ἀθην. 1867.) Καὶ ὅμως παρερμηνεύοντες τὸν Πολύβιον ἐνόμισαν τοὺς περὶ τὰ Ἰωάννινα τόπους, ὡς Ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἐνέβαλεν ὁ Δορίμαχος καὶ κατὰ συνέπειαν ὑπέθεσαν καὶ τὴν Δωδώνην ἐν Ἰωαννίνοις. Ἀλλ' Ἄνω τόποι, ὡς βλέπομεν εἰς τὸν χάρτην, ἤτε Παραυαία εἰσὶν καὶ Ἀτιντανία· Μεσαῖοι οἱ περὶ τὰ Ἰωάννινα, καὶ Κάτω τόποι οἱ τῆς Θεσπρωτίας· οὕτως ἔχει ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ ἀνατρέψωμεν τὴν φύσιν καὶ ἀναποδογυρίσωμεν τὸν χάρτην τοῦ κόσμου τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ὅθεν συνεπείᾳ τῶν τοιούτων ἐρευνῶν δέον ἀλλαχοῦ νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν Δωδώνην καὶ οὐχὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα, διότι τὴν εἰς Ἰωάννινα παραδοχὴν τῆς Δωδώνης φαίνεται ἐξασθενῶν καὶ ὁ Τίτος Λίβιος· διὰ τῶν ἑπομένων· «*interim in Illyrico L. Anicius rege gentis, « sicut ante dictum est, in potestatem redacto, scodrae, qua « regia fuerat, praesidio imposito gabinium praeterii Vhizoni « et Olzinio urbibus opportunis C. licinium, praepositis his « Illyrico, cum religuo exercitu in Epirum est profectus. Ubi « prima phanota ei dedita, tota multitudine cum inculis « obejam effusa. hic praesidio imposito in Molossidem tran« sgressus. Cujus oppidis praeter Passaronem, et Tegmo« nem et phylacem et horreum receptis primum ad Pas« saronem, ducit. Antinous et Theodotus, principes ejus ci« vitatis erant*» et et. (Τίτ. Λίβ. Τόμ. Β. Βιβλ. *XXXIII.* σελ. 1215 ἔκδ. Φραγκοφ. 1719.) Γνωστὸν ὅτι οἱ σημαντικώτεροι τῶν σοφῶν Εὐρωπαίων τίθενται τὴν Πασσαρῶνα ΝΔ. τῶν Ἰωαννίνων ἐν παλαιοκάστρῳ τινὶ κειμένῳ παρὰ τὸ χωρίον «Δραμεσσοὺς» λεγόμενον, καὶ ἀπέχον τῶν Ἰωαννίνων 3 ὥρας, ὅσον ἤτοι. ἀπέχει καὶ ἡ Δωδώνη ἐξ αὐτῶν, ὥστε βλέπομεν ἐνταῦθα, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ κεῖνται καὶ ἡ Δωδώνη καὶ ἡ Πασσαρὼν, ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλων 3—4 ὥρας ἤτοι σμικρὸν διάστημα. Καὶ ὅμως περίεργον, ἐν ᾧ οἱ σοφοὶ τῶν ἀρχαιολογούντων τίθενται τὴν Πασσαρώνα παρὰ τοὺς Δραμεσσοὺς καὶ τὴν Δωδώνην ἐν τῇ ὁμόρῳ Καστρίτσα, ὁ Λίβιος, παρέλειψεν ἵνα ἀναφέρῃ καὶ τὴν τοσοῦτον περίφημον Δωδώνην εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἄλλων πόλεων Πασσαρῶνος, Τέκμωνος, Φυλάκης, καὶ Ὀρρέϊου. Ἡ παράλειψις αὕτη ἔστιν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων, καὶ ἀμέσως, αὐτουεὶς οὕτως εἰπεῖν, ἐπέρχεται τὸ ἐρώτημα· Διὰ τί ὁ Λίβιος παρέλειψε τὴν Δωδώνην ἐν ᾧ μάλιστα ἀνέφερε τὰς γειτνιαζούσας, Πασσαρῶνα, Τέκμωνα κλ. Ὡς εἴδομεν τὸ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστημα ἔστι σμικρὸν, ὥστε καὶ τῆς Δωδώνης ἔδει μνησθῆναι διὰ τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως καὶ τὴν Ἱερὰν Ἕλλαν ἣ καθέδραν τοῦ Δωδωναίου Διός. Ἄλλως τε δὲ, ἐὰν ἡ Πασσαρὼν ἐτίθετο πολὺ μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων παρὰ τῶν σοφῶν, τότε τὸ ζήτημα κατέπιπτεν ἀφ' ἑαυτοῦ· Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ ἀναφυόμενον τοῦτο ζήτημα κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ἐκ τῆς παρὰ τοὺς Δραμεσσοὺς ἐπιθέσεως τῆς Πασσαρῶνος; (α) Ἡ ἐπιστήμη οὐδενὸς τῶν ἀναφυομένων ζητημάτων ὀλιγωρεῖ, ἕως ἂν ἐπέλθ' ἡ ἐπιστημονικὴ ἐνάργεια (*intuition spontanée*) καὶ διαβεβαίωσις περὶ τοῦ ἀντικειμένου, οὗ ἐρίεται περιγενέσθαι. «Δίκαιον δὲ, λέγει ὁ Διόδωρος, τοὺς περὶ τινων διαβεβαιουμένους ἢ τὴν ἐνάργειαν παρέχεσθαι μαρτυροῦσαν, ἢ τὰς ἀποδείξεις λαμβάνειν ἐξ ἀρχῆς συγκεχωρημένας.» (Δ. Σικελ. ἱστορ. Βιβλ. Α'. ηο σελ. 71—72 ἔκδ. Τάουχ.) Δὲν πρέπει νὰ παραδιάζωμεν τὴν ἐνάργειαν τῆς ἐπιστήμης παραδεχόμενοι τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἀρχαιολογούντων, ὅσῳ καὶ ἂν ὦσιν σοφοὶ οὗτοι· καὶ οὗτοι γὰρ ἐνίοτε, κατὰ Διόδωρον, εὑρίσκονται *περιφανῶς αὐτοσχεδιάζοντες*. Πρέπει νὰ ἀφήσωμεν τὰ πράγματα βαδίζοντα τὸν φυσικὸν αὐτῶν ῥοῦν, καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι προκύψει ἡ ἐνάργεια· ἡ γὰρ ἐπιστήμη πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως διερευνωμένη ἕκαστα τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντικειμένων, οὐδένα δὲ λόγον παρελείπουσα, οὐδὲ μίαν δὲ διαφωνίαν συγγραφέων καὶ σφυροῦσιν γνωμῶν ἀπαναινομένη, προάγεται εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ὁσημέραι· οὐδεὶς δὲ λόγος ἐνταῦθα περὶ τῶν κατατολμούντων τοῖς λόγοις. «Καὶ γὰρ ἐάν τις τοῖς λόγοις « κατατολμήσας βιάζηται τὴν ἐνάργειαν, ἥγε φύσις τῶν πραγ« μάτων οὐδαμῶς συγχωρήσει.» (Διόδ. ἐνθ' ἀνωτ.)

(α) Περὶ Πασσαρῶνος ἴδε Πλείονα ἐν Πανδῶρ. φυλ. 456 15 Μαρτ. 1869. Τόμ. ιθ'. σελ. 465.

§ έ. Ἐπιδιώκοντες οὖν τὴν ἐνάργειαν τῆς ἐπιχήμης διερευνῶμεν ποικιλοτρόπως τὴν τῆς Δωδώνης ἀποσιώπησιν παρὰ τοῦ Λιβίου ἐν τῇ σειρᾷ τῶν λοιπῶν ὁμόρων πόλεων, καὶ εἰς τοῦτο ἔτι μᾶλλον δικαιούμεθα, καθόσον καὶ ὁ Στράβων φαίνεται τὸν σπουδαῖον λόγον τῆς παρασιωπήσεως ταύτης ὑποστηρίζων διὰ τῶν ἑπομένων χωρίων· « λοιπὸν δ' ἐστὶ τὸ ἑσπέριον, ὅ περικλείουσιν Αἰτωλοὶ « καὶ Ἀκαρνᾶνες, καὶ Ἀμφίλοχοι καὶ τῶν Ἠπειρωτῶν Ἀθαμά- « νες, καὶ Μολοττοί, καὶ ἡ τῶν Αἰθίκων ποτὲ λεγομένη γῆ, καὶ « ἁπλῶς ἡ περὶ Πίνδον. » (Πῶς ἐλησμόνησε τὴν Δωδώνην ἐν- ταῦθα;) (ἴδε Στράβ. Κεφ. ε'. σελ. 208. ἔκδ. Κοραῆ.). Καὶ πάλιν· « Ἠπειρῶται δ' εἰσὶ καὶ Ἀμφίλοχοι, καὶ οἱ ὑπερκείμενοι καὶ συ- « νάπτοντες τοῖς Ἰλλυρικοῖς ὄρεσι, τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, « Μολοττοίτε καὶ Ἀθαμᾶνες, καὶ Αἴθικες, καὶ Τυμφαῖοι, καὶ « Ὀρέσται, Παρωραῖοί τε καὶ Ἀτιντᾶνες, οἱ μὲν πλησιάζοντες « τοῖς Μακεδόσι μᾶλλον, οἱ δὲ τῷ Ἰονικῷ Κόλπῳ. » (Στράβ. Μέρ. Β'. σελ. 53 ἔκδ. Κοραῆ.). Ἀλλὰ Δωδωναῖοι ἢ Ἕλλοπες ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαῶν τούτων δὲν φαίνονται ὡς ἔδει· διότι ἐν τῷ μέσῳ τούτων κεῖνται τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ τμήματος αὐτῶν. Ἄρα σημαίνει ὅτι Ἕλλοπες δὲν ἦσαν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδὲ ἡ Δωδώνη κεῖται ἐν Ἰωαννίνοις. Ἂν ὁ Στράβων ἀνέφερε τὴν Αἰθίκων ποτὲ καλουμένην γῆν (ἔνθ. ἀνωτ.) λίαν ποταπὴν ἀπέναντι τῆς εὐλείμονος Ἑλλοπίας, παρ' ἣ ἡ Δωδώνη, πῶς ἦν δυνατόν ποτε νὰ παραλείψῃ ἐνταῦθα τὴν περιβόητον κοιλάδα τοῦ Τομάρου ἐκείνην, παρ' ἣ ᾤκουν πολύρρηνες, πουλυβοῦται; μάλιστα ὁ Στράβων ὁ τοσοῦτον καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τῶν Σελλῶν ἐτυμολογήσας, ἦν δυνατὸν νὰ λησμονήσῃ τὴν χώραν, ἐν ᾗ τὰς διατριβὰς αὐτῶν ἐποιοῦντο οἱ ἀνιπτύποδες καὶ χαμαιεῦναι Τομοῦροι τοῦ Πελιγόνος; ἔπρεπεν ἀφεύκτως νὰ κάμῃ μνείαν, ἐὰν ἡ Δωδώνη ἐν Ἰωαννίνοις ἦν, περιγράφων ὁ Στράβων τοὺς περὶξ αὐτῶν τόπους καὶ λαούς. Ἐὰν δ' ἀλλαχοῦ ποιεῖται μνείαν τῆς Δωδώνης καὶ τοῦ Μαντείου αὐτῆς, τοῦτο ἐξασθενεῖ ἔτι μᾶλλον τὴν ἐν Ἰωαννίνοις παραδοχὴν τῆς ὑπάρξεως τῆς ἱερᾶς πόλεως καὶ χώρας τοῦ Διός· διότι εἰ καὶ ἡ χώρα τῶν Ἰωαννίνων ἐκλαμβάνεται ὡς ἀποτελοῦσα τμῆμα τῆς ἀρχαίας Μολοσσίας, ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Μολοσσίας Δωδώνη οὐχ ὑπῆρχεν, οὐδ' εἰς τὰ ἔνδον αὐτῆς κατ' αὐτὸν τὸν Στράβωνα λέγοντα « καὶ διὰ τὸ παρὰ τούτοις εἶναι (τοῖς Μο- « λοσσοῖς) τὸ ἐν Δωδώνῃ μαντεῖον, παλαιόν τε καὶ ὀνομαστὸν « ὄν. » (Στραβ. Τόμ. Β'. σελ. 50.) Πλησίον λοιπὸν τῆς Μολοσσίας « παρὰ τούτοις κατὰ τὴν φράσιν τοῦ γεωγράφου, εἶναι τὸ Μαντεῖον, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Ὅτι δ' εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μολοσσίας ἡ Δωδώνη οὐχ ὑπῆρχεν, καταδήλον γίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Δωδωναίου Διός· ἐλέγετο γὰρ καὶ *Χαόριος* κατ' Εὐφορίωνα ἐν « *Χιλιάσι.* »

« Ζηνὸς χαονίοιο προμάντιες ηὐδάξαντο » καὶ αὖθις

« Φθογγὴν ἐδώλων χαονικῶν ἄπο »

(Εὐφορ. παρὰ Στερ. Βοζαντ. Λεξ. χαονία.)

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ Μαντεῖον ἐλέγετο Χαονικὸν κατὰ Πλίνιον λέγοντα τάδε. « *Chaonias scrobes et fatidicos specus* » (Βιβλ. « Γ'. 95.) ἴδε καὶ Βιργίλ. *eclog IX.* 13 *georg.* 14. 67. ὡσαύ- « τως καὶ Προπέρτιον 4, 9, 5, Στάτιον *theb. VI.* 99. Σενέκ. « *herc. qust.* 1632.) Ἀλλὰ καὶ ὁ ἡμέτερος Μελέτιος λέγει, ὅτι « ἦν ἡ Δωδώνη μᾶλλον τῆς Χαονίας πόλις ἢ τῆς Μολοσσίδος « (σελ. 273). »

§ ς'. Ἀλλὰ μήπως καὶ παρὰ Θεσπρωτοῖς; δὲν εἶναι λίαν σπουδαῖοι τῶν ἀρχαίων, Συγγραφεῖς λέγοντες καὶ παρὰ τούτοις εἶναι τὸ ἐν Δωδώνῃ μαντεῖον; ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσείᾳ τοπογραφικώτερόν πως καὶ θετικώτερον τῆς Ἰλιάδος ὁρίζει τὰ περὶ Δωδώνης. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὑποπεσὼν εἰς ναυάγιον παρὰ Κρήτην κατὰ τὴν ἐκ Τροάδος ἐπιστροφὴν διεσώθη εἰς Θεσπρωτίαν· ὅθεν μετέβη καὶ εἰς Δωδώνην. Αὐτὰ λέγει ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ τῷ ποιητῇ.

Αὐτὰρ, ἐμοὶ Ζεὺς αὐτός, ἔχοντί περ ἄλγεα θυμῷ
Ἴστὸν ἀμαιμάκετον νηὸς κυανοπρῴροιο.
Ἐν χείρεσσιν ἔθηκεν, ὅπως ἔτι πῆμα φύγοιμι,
Τῷ ῥα περιπλεχθεὶς φερόμην ὀλοοῖς ἀνέμοισιν.
Ἐννῆμαρ φερόμην, δεκάτῃ δέ με νυκτὶ μελαίνῃ,
Γαίῃ Θεσπρωτῶν πέλασεν μέγα κῦμα κυλίνδον.
Ἔνθα με Θεσπρωτῶν βασιλεὺς ἐκομίσσατο Φείδων
Ἥρως ἀπριάτην· τοῦ γὰρ φίλος υἱὸς ἐπελθὼν
Αἴθρῳ καὶ καμάτῳ δεδμημένον ἦγεν ἐς οἶκον
Χειρὸς ἀναστήσας, ὄφρ' ἵκετο δώματα πατρός.
Ἀμφί μὲ χλαῖναν τε χιτῶνά τε εἵματα ἕσσεν,
Ἔνθ' Ὀδυσσῆος ἐγὼ πυθόμην· κεῖνος γὰρ ἔφασκεν
Ξεινίσαι ἠδὲ φιλήσαι ἰόντ' ἐς πατρίδα γαῖαν.
Καί μοι κτήματ' ἔδειξεν, ὅσα ξυναγείρατ' Ὀδυσσεὺς
Χαλκόν τε, χρυσόν τε, πολύκμητόν τε σίδηρον
Καὶ νύκεν ἐς δεκάτην γενεὴν ἕτερόν γ' ἔτι βόσκοι.
Τόσσα οἱ ἐν μεγάροις κειμήλια κεῖτο ἄνακτος.
Τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο
Ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσαι,
Ὅππως νοστήσῃ Ἰθάκης ἐς πίονα δῆμον
Ἤδη δήν ἀπεών, ἢ ἀμφαδὸν, ἠὲ κρυφηδὸν
Ὤρμοσε δὲ πρὸς ἔμ' αὐτὸν, ἀποσπένδων ἐνὶ οἴκῳ
Νῆα κατειρύσθαι καὶ ἐπαρτέας ἔμμεν ἑταίρους
Οἳ δή μιν πέμψουσι φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν·
Ἀλλ' ἐμὲ πρὶν ἀπέπεμψε· τύχησε γὰρ ἐρχομένη νηῦς
Ἀνδρῶν Θεσπρωτῶν ἐς Δουλίχιον πολύπυρον
Ἔνθ' ὅ γε μ' ἠνώγει πέμψαι βασιλῆϊ Ἀκάστῳ
Ἐνδυκέως ». κλ. κλ. (Ὀδυσ. Ξ. 310.)

Ἐν δὲ τῷ Τ. τῆς Ὀδυσσείας, ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τὰ αὐτὰ, καὶ φαίνεται ἀναμφηρίστως περὶ Δωδώνης ἔχων καθαρὰς τοπογραφικὰς γνώσεις καὶ ὁπωσοῦν ἀκριβεῖς (α). Παρὰ τοῖς πάλαι ὑπῆρχε καὶ Ἐποποιΐα « *Θεσπρωτίς* » καλουμένη, ἐν ᾗ ἐκτίθεται ἡ ἐκ Τροίας ἐπάνοδος τοῦ Ὀδυσσέως, ἡ ἐν Θεσπρωτίᾳ διατριβὴ αὐτοῦ, ὁ τοκετὸς τῆς Πηνελόπης κλ.ὡς ὁ Παυσανίας ἀναφέρει. « Πη- « νελόπης δὲ εἶναι τάφον φασιν, οὐχ ὁμολογοῦντες, τὰ ἐς αὐτὴν, « ποιήσει τῇ « *Θεσπρωτίδι* » ὀνομαζομένῃ. Ἐν ταύτῃ μέν γε « τῇ ποιήσει ἐστίν, ἐπανήκοντι ἐκ Τροίας Ὀδυσσεῖ, τεκεῖν τὴν « Πηνελόπην Πτολιπόρθην παῖδα. » (Παυσαν. Βιβλ. *III.* σελ. 99. ἔκδ. Λειψ.) Κρῖμα, ὅτι δὲν σώζεται ἡ ποίησις αὐτή. Ἄλλως τε δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ κύριος μέρους τινὸς τῆς Ἠπείρου ἦν καθ' Ὅμηρον ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς.

« Αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς ἦγε Κεφαλλῆνας μεγαθύμους »
« Οἳ ῥ' Ἰθάκην εἶχον καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον »
« Καὶ Κροκύλεα ἐνέμοντο καὶ Αἰγίλιπα τηγήεσσαν »
« Οἵ τε Ζάκυνθον εἶχον ἠδ' οἳ Σάμον ἀμφενέμοντο »
« Οἵ τ' Ἤπειρον ἔχον, ἠδ' ἀντιπέρας ἐνέμοντο » κλ.

(Ἰλιάδ. Β. 631—635.) Τὰς μετὰ τῆς ἀπαντικρὺ τῆς Ἰθάκης, κειμένης Ἠπείρου (Ν. Καραβία Γρίβα ἱστορ. Ἰθάκ. σελ. 9.) σχέσεις τοῦ Ὀδυσέως μαρτυρεῖ καὶ Παυσανίας λέγων, ὅτι ἐν Ἠπείρῳ ἔτρεφε τὰς βοῦς αὐτοῦ εἰς τὰ λαμπρὰ λειβάδια τῆς Θεσπρωτίας, ὅπου καὶ σήμερον χιλιάδες βοῶν καὶ προβάτων ἔχουσι χειμάδια. Ἰδοὺ τὰ τοῦ Παυσανίου· « Τῷ δὲ Ὀδυσσεῖ λέγουσιν εὑρόντι τὰς « ἵππους γενέσθαι οἱ κατὰ γνώμην ἐν χώρᾳ τῇ Φενεατῶν ἔχειν « ἵππους, καθάπερ γε καὶ τὰς βοῦς ἐν τῇ Ἠπείρῳ τῆς Ἰθάκης « ἀπαντικρὺ τρέφειν αὐτόν. » (Ἀρκαδ. Βιβλ. *III. XIII.* 4.) ἐν τῇ Ἠπείρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς ἔκτισε καὶ τὴν πόλιν τῶν Βουνείμων κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον λέγοντα. « Βούνειμα, πόλις τῆς « Ἠπείρου (οὐδετ.) κτίσμα Ὀδυσσέως, ἣν ἔκτισε πλησίον Τραμ- « πύας, λαβὼν χρησμὸν ἐλθεῖν πρὸς ἄνδρας, οἳ οὐκ ἴσασι θάλασ- « σαν. (Ὀδυσ. ια'. 121.) βοῦν οὖν θύσας ἔκτισε » Ἐπειδὴ δὲ ὁ τόπος οὗτος τῆς Ἠπείρου ἦν βουτρόφος ὠνόμασε καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν πόλιν « *Βούνειμα* » ὡς τὸς βοῦς νέμοντα, ὡς καὶ τὰ Βούχετα διὰ τὸ ἔχειν βοῦς, καὶ τὸ « Βουθρωτὸν » διὰ τὸ βοῦν θῦσαι ὠνομάσθησαν κτλ. καὶ τοῦτα μὲν παρεκβατικώτερον· ὅτι δ' ὁ Ζεὺς τῆς Δωδώνης ἐλέγετο καὶ Θεσπρωτὸς μαρτυρεῖ Αἰσχύλος ἐν τῷ *Προμηθεῖ Δεσμώτῃ* » λέγων τάδε.

« Ἐπεὶ γὰρ ἦλθες πρὸς Μολοσσὰ δάπεδα. »
« Τὴν αἰπυνωτόν τε ἀμφὶ Δωδώνην, ἵνα »
« Μαντεῖα, θάκός τ' ἔστι, *Θεσπρωτοῦ Διός.* »
« Τέρας τ' ἄπιστον, αἱ προσήγοροι δρύες » κτλ.

(στιχ. 830—842

Τούτων τῶν ἰδεῶν ὑποστηρικτὴς οὐχ ἧττον ἐπιφαίνεται καὶ ὁ Εὐριπίδης (Φοινίσ 989. καὶ ἑφεξῆς), ἐν αἷς ποιεῖ Μενοικέα τὸν Κρέοντος ἐρωτῶντα! Ἰποῖ φύγῃ; ὁ δ' ἀποκρίνεται προδιαχαράττων

(α) Ὅμηρος τέ μοι δοκεῖ ταῦτα ἑωρακὼς ἔς τε τὴν ἄλλην ποίησιν ἀποτολμῆσαι τῶν ἐν ᾅδου, καὶ δὴ καὶ τὰ ὀνόματα τοῖς ποταμοῖς ἀπὸ τῶν ἐν Θεσπρωτίδι θέσθαι. » (Παυσαν. Ἀττικ. Βιβλ. Α'. σελ. 22. ἔκδ. Λειψίας.

τὴν ὁδὸν τῆς φυγῆς

» Εἰς Θεοπρωτῶν οὖδας ».
» Σεμνὰ Δωδώνης βάθρα; »
» ἔγνως κλ.

Τέλος δὲ πάντων καὶ ὁ Παυσανίας ἐν Θεσπρωτίδι λέγει τὸ Μαντεῖον τοῦ Διὸς εἶναι ὡς ἑξῆς· « τῆς δὲ γῆς τῆς Θεσπρωτίδος ἔστι μέν που καὶ ἄλλα θέας ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ καὶ « ἱερὰ τοῦ Θεοῦ φηγός. » κτλ. (Βιβλ. Α. 14.) Καὶ ἄλλοι ἀκόμη Συγγραφεῖς ἐν Θεσπρωτίᾳ λέγουσιν εἶναι τὸ Μαντεῖον, οὗς ὅμως ἡμεῖς παραλείπομεν διὰ τὸ ἐπίτομον. (Ἕπεται συνέχεια).

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΣΥΡΙΩΝ ΚΤΗΣΙΟΣ.

Γενικαί τινες παρατηρήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς νήσου.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἀνεκδότου Ἱστορίας τοῦ ἐν Σύρῳ Δικηγόρου Τιμολ. Ἀμπελᾶ)

Εἰδήσεις λεπτομερεῖς περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν ἑλληνικῶν πόλεων κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν δὲν ἔχομεν· μόνον δὲ ὅσα ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς γνῶσιν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου· τὰ λοιπὰ συμπληροῦνται ἢ δι' εἰκασιῶν ἢ ἐξ ἀναλογίας ἢ ἐκ τῶν σποράδην εὑρισκομένων ποῦ καί που εἰδήσεων. Ἐν γένει εἰπεῖν πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μοναρχικῶς ἐπολιτεύοντο (1)· γενικὸν κυβερνητικὸν σύστημα πασῶν τῶν πολιτειῶν καθ' ἑκάστας φαίνεται ἡ βασιλεία (2). Τοῦτο βλέπομεν καὶ ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ, ἥτις εἶχε βασιλέα ἴδιον, ἰδίαν βουλὴν γερόντων ἀποτελοῦσα μικροσκοπικόν τι καὶ ἀνεξάρτητον βασίλειον.

Ἑνὸς μόνον βασιλέως τῆς Σύρου διετηρήθη τὸ ὄνομα, τὸ τοῦ Κτησίου. Οὗτος ἦτον υἱὸς τοῦ Ὀρμένου. Ὄρμενοι δὲ δύο ἀναφέρονται, ὁ υἱὸς τοῦ Κερκάφου καὶ ἔγγονος Αἰόλου τοῦ Β' ὁ κτίτωρ τοῦ Ὀρμενίου (3) καὶ Τρωαδίτης τις φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πολυποίτου. Καὶ τοῦ μὲν Τρωαδίτου Ὀρμένου δὲν ἦτο βεβαίως υἱὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος· διότι ὁ Ὀρμενος οὗτος ὡς πρόσωπον τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, φονευθὲν μάλιστα ἐν μάχῃ, ἔπρεπε νὰ μνημονευθῇ κάπως ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του Εὐμαίου ἐν τῇ διηγήσει τῶν τυχῶν αὐτοῦ· ἄλλως τε ἀφ' οὗ ἡ καταγωγὴ τῶν βασιλέων ἦτον ἐκ βασιλέων ἢ εὐγενῶν, ἢ ἡμιθέων, πλείονας ἀξιώσεις βασιλικῆς εὐγενείας ἔχει βεβαίως ὁ Ὀρμενος ὁ υἱὸς τοῦ Κερκάφου (4) καταγομένου ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ βασιλέως Αἰόλου· τούτου λοιπὸν τοῦ Ὀρμένου υἱὸς, ὡς φαίνεται, ἦτον ὁ βασιλεὺς τῶν Συρίων Κτήσιος, ὁ καθ' Ὅμηρον ἐπιείκελος ἀθανάτησιν.

Ἐκ τῶν γενικωτέρων περὶ τῆς τότε πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀρχῶν ὁρμώμενος, παρατηρῶ τὰ ἑξῆς καὶ περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σύρου, περὶ τῶν μεγάρων τοῦ ὁποίου δίδει τινας εἰδήσεις ὁ Ὅμηρος.

Γνωστὸν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς εἶχον περὶ ἑαυτοὺς βουλὴν, ἥτις συνετίθετο ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν οἴκων, καλουμένων βουληφόρων, βουλευτῶν ἢ γερόντων. Οὗτοι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἁπλῶς συνεβουλεύοντο μετὰ τοῦ βασιλέως, μάλιστα ἐν δείπνοις προσκαλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ (1). Ταῦτα, καὶ ἰδίως τὸ τελευταῖον βλέπομεν γινόμενα ἐν Σύρῳ παρὰ τῷ βασιλεῖ Κτησίῳ. Ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ἡ τροφὸς τοῦ Εὐμαίου εὗρε ἑνὶ προδόμῳ ἡμὲν δέπα ἠδὲ τραπέζας ἀνδρῶν δαιτυμόνων, οἵμευ πατὴρ' ἀμφεπένοντο· βεβαίως ἐν βασιλικοῖς μεγάροις, οἷα τὰ τοῦ Κτησίου, ἄνδρες δαιτυμόνες, οἵτινες, (κατὰ τὸν Εὔμαιον, οἵμευ πατὴρ' ἀμφεπένοντο,) δὲν ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν σημερινῶν αὐλικῶν, ἀλλ' οἱ βουληφόροι ἐκεῖνοι οἵτινες συνεσκέπτοντο μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ μάλιστα κατὰ τὸ ἔθιμον ἐν δείπνῳ.

Τὰ μέγαρα τοῦ βασιλέως Κτησίου ἦσαν καθ' Ὅμηρον καλὰ καὶ ὑψηρεφῆ (στ. 424, 454). Ἀλλὰ τὰ ἐπίθετα ταῦτα συνήθη παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ ἐξεικονίσει τοιούτων βασιλικῶν δωμάτων δὲν δύνανται νὰ μᾶς δώσωσι πιστὴν ἢ λεπτομερεστέραν εἰκόνα αὐτῶν.

Ἐν τοῖς μεγάροις αὐτοῦ ὑπῆρχον δμωαὶ (θεραπαινίδες), αἵτινες κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Εὐμαίου, ἁπλήστως ἐθεώρουν τὸν χρύσεον ὅρμον καὶ τὰ ἤλεκτρα, ἃ ἔφερεν εἰς τὸ βασιλικὸν δῶμα πρὸς πώλησιν ὁ πολύδωρος φοινιξ.

Τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς τοῦ Εὐμαίου, ἤτοι τῆς βασιλίσσης δὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ῥαψῳδίᾳ ταύτῃ τῆς Ὀδυσσείας. Ὁ Εὔμαιος ἁπλῶς ἀναφέρει ὅτι αἱ δμωαὶ καὶ ἡ πότνια μήτηρ διεπραγματεύοντο ἐν τῷ μεγάρῳ τὴν ἀγορὰν τοῦ χρυσοῦ ὅρμου καὶ τῶν ἠλέκτρων μετὰ τοῦ φοίνικος ἐμπορο πειρατοῦ. Ὁ Εὔμαιος ὁ ἁρπαγεὶς ἐν νηπιακῇ ἡλικίᾳ ὑπὸ τῶν πειρατῶν φαίνεται ὅτι ἦτον ὁ μόνος βασιλόπαις καὶ διάδοχος τοῦ Κτησίου· οὐχ' ἧττον ἡ βασιλικὴ αὐτοῦ καταγωγὴ ἀνεγνωρίζετο καὶ διαρκούσης τῆς ἐν Ἰθάκῃ δουλείας του ἢ μᾶλλον τῆς ὑπηρεσίας του ἐν ταῖς ἰδιοκτησίαις τοῦ Ὀδυσσέως (2).

Ἐπ' ἴσης ἐκ τῶν γενικωτέρων περὶ διαιρέσεως τοῦ λαοῦ εἰς τάξεις γνώσεων, γνωστὸν ὅτι ὁ λαὸς διεκρίνετο εἰς κρατοῦσαν τάξιν καὶ εἰς ἰδιώτας· διηρεῖτο δὲ κατὰ φῦλα καὶ κατὰ φρήτρας. Οὐδεμίαν λεπτομέρειαν καὶ πληροφορίαν ἔχω περὶ τοιούτων διακρίσεων τῶν Συρίων κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχήν· τοῦτο μόνον εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ Ὁμήρου ὅτι ἡ νῆσος εἶχε κυρίως δύο πόλεις, ἴσας ὁπωσδήποτε κατά τε τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν, διότι οὐδεμίαν ποιεῖ διάκρισιν αὐτῶν, ἀλλὰ προστίθησιν ὅτι τὰ πάντα εἶνε διαμεμοιρασμένα ἐξ ἴσου (δίχα δέ σφισι πάντα δέδασται (μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων, ὧν κοινὸς ἄρχων ἦτον ὁ Κτήσιος. Καὶ ὑλικώτερον δὲ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ εἰς δύο διαίρεσις τῆς νήσου παρέμεινε μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διότι καθ' ἃ πιστοποιεῖ ὁ πολυμαθὴς *Dela Rocca* « ἡ διαίρεσις τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου εἰς δύο πόλεις (ἤτοι εἰς περιφερείας τῶν δύο πόλεων, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Ὅμηρος) παρίσταται

(1) Διονύσ. Ἁλικαρν. σελ. 248. Ἐκδ. Τοβ. Στεφ. 1546.

(2) Σχοίμαν. Ἀργαιολογ.— Ὅμηρ. Ἑλλὰς μετάφρ. Ἑλλ. σελ. 36, « Ἡ βασιλεία, λέγει ὁ Σχοίμανος ἐν τῇ Ὁμηρικῇ αὐτοῦ Ἑλλάδι, νομίζεται θεία ἴδρυσις· ὁ Ζεὺς ἔθεσεν ἀρχήθεν τοὺς βασιλεῖς· οὗτοι ἵστανται ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἰδιαιτέραν σκέπην καὶ φροντίδα· κατάγονται μάλιστα ἀπ' αὐτοῦ ἢ ἀπ' ἄλλων θεῶν οὗ ἕνεκα διοτρεφές διογενές ὀνομάζονται καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν διαβαίνει κατὰ τὸν νόμον ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱόν». Αὐτόθι ἔνθ' ἀνωτέρω— Ἴδε δὲ πλείονα ἐν Ἱστορ.Ἑλλ. Παπαρρ. Τομ. Ι. Βιβλ. Α'—*Smith* Λεξικὸν Ἀρχ. μεταφρ. Πανταζῆ ἐν λ —

(3) Τὸ Ὀρμένιον κείμενον ἐν Θετταλομαγνησίᾳ ἐπὶ τοῦ Παγασαίου κόλπου, ἦτο καθέδρα τὸ πάλαι μικροῦ τινος βασιλείου τῶν Αἰολέων, μετοικησθέντων ὕστερον εἰς τὴν Δημητριάδα. Ἐπειδὴ εἰδήσεις ἱστορικὰς δὲν ἔχω περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ Κτησίου, δὲν δύναμαι οὐδὲ νὰ εἰκάσω ἐὰν ὁ Κτήσιος ἦτον ἐκ τῆς Αἰολικῆς φυλῆς ἤτοι ἐξ ἧς φυλῆς καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ.

(4) Καὶ Κέρκαροι δύο ἀναφέρονται κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ὁ υἱὸς τοῦ Αἰόλου, καὶ ὁ τοῦ Ἠλίου, βασιλέως τῆς Ῥόδου. Τὸ γενεαλογικὸν τοῦτο ζήτημα τοῦ Κτησίου ὡς πρὸς τὸν πρόγονον Κέρκαφον, δὲν θίγω καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν εἰδήσεων καὶ τὴν ἀποφυγὴν εἰκασιῶν δυναμένων νὰ ἐκτανθῶσι μέχρι τοῦ κύκλου τῆς ἀσαφεστέρας μυθολογικῆς ἐποχῆς.

(1) Ὅμ. Ἰλ *IX.* 70.

(2) « Ὁ Εὔμαιος λέγει ὁ Σχοίμανος ἐν τῇ ὁμηρικῇ του Ἑλλάδι, ὅστις πραγματικῶς δὲν ἐγεννήθη δοῦλος ἀλλ' ἦτο βασιλόπαις, καταντήσας εἰς δουλείαν διὰ Φοινίκων ἀνδραποδιστῶν, φαίνεται ἐνώπιον τοῦ Τηλεμάχου ὡς πατρικὸς μᾶλλον φίλος ἢ δοῦλος καὶ διηύθυνε τὴν ὑπηρεσίαν του τὴν τοῦ ἀρχισυβώτου, ὅπως ἄρχων ἀνδρῶν (*ἄρχαμος ἀνδρῶν*. Ὀδ. *XV.* 413 καὶ ἑξῆς). Κτᾶται δὲ καὶ *peculium* (*χρημάτιον*) καὶ πρὸς τούτοις ἴδιον δοῦλον (Ὀδ. *XVI.* 449) καὶ ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἂν ὁ Ὀδυσσεὺς οἴκοι ἔμενεν, ἤθελε δώσει αὐτῷ ἴδιον οἶκον καὶ κλῆρον καὶ πολύμνηστην γυναῖκα, πρὸς οἷς πιθανὸν εἶνε νὰ ἐνοηθῇ βεβαίως καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις» (Ὀδ. *XVI.* 62) Σχοίμαν, ἔνθ' ἀνωτέρω. Παρατηρητέον δὲ ὅτι καὶ ὁ συβώτης Εὔμαιος καὶ ὁ βουκόλος Φιλοίτιος ὀνομάζονται *δῖοι* καὶ *θεῖοι* « τουτέστι προικισμένοι θεοσδότῳ ἱκανότητι, καὶ μόνη αὕτη ἡ παρατήρησις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ προσωπικὴ ἱκανότης καὶ ἐν τοῖς κατωτέροις ἐνομίζετο ἀξία ἀναγνωρίσεως καὶ τιμῆς. » (Αὐτόθι).

διὰ τοῦ μέρους ὅπερ σήμερον καλεῖται Μέσα μερὶὰ ἤτοι τοῦ ἐνδοτέρου τῆς νήσου καὶ διὰ τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου Ὀξῶ μερὶὰ καὶ δι' ἑνὸς τοίχου, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν, ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς θαλάσσης καὶ ἐτελεύτα εἰς τὸ ἕτερον διαχωρίζων τὴν νῆσον εἰς δύο μέρη. Ἐκτὸς δὲ τῶν δύο τούτων πόλεων ὑπῆρχον πολλαὶ κωμοπόλεις (*Villages*) ὡς μαρτυροῦσιν ἐρείπια κείμενα εἰς πολλὰ καὶ διάφορα μέρη τῆς νήσου . . . »(1).

Βεβαίως ἡ πολιτικὴ κατάστασις δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἡ αὐτὴ, διότι αἱ βασίλειαι βαθμηδὸν κατέπεσαν, ὑποχωροῦσαι πρὸ τῶν δημαρχιῶν· ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς αἱ Ἀθῆναι ἀνιδρύσασαι τὴν δημοκρατίαν κατέστησαν κέντρον πολιτικῆς ζωῆς, ἔδωκαν ὑπόδειγμα βίου ἐλευθέρου καὶ πολιτικωτέρου εἰς τὰς μικρὰς πόλεις καὶ ἰδίως τὰς Κυκλάδας, αἵτινες μεταξὺ τῶν πρώτων ἀπεδέχθησαν τοὺς σωτηρίους θεσμοὺς τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ βασιλεῖς τῶν μικροπόλεων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς δὲν ἦσαν πάντοτε πρότυπα ἀγαθῶν πατέρων πρὸς τοὺς λαοὺς αὐτῶν, ἀλλὰ πολλάκις τυραννίσκοι καὶ κατάπιεσταί, εἴδός τι δεσποτῶν ἀπορραφούντων τὸν ἱδρῶτα τοῦ λαοῦ. Τοιοῦτος, φερ' εἰπεῖν, ἦτον ὁ βασιλεὺς τῆς Σερίφου Πολυδέυκης ὅστις διὰ πιέσεως ἐζήτει παρὰ τῶν ὑπηκόων του χρήματα καὶ προῖκας ὅπως τελέσῃ τὸν μετὰ τῆς Δανάης γάμον του (2). Εἰς τὴν τάξιν τῶν τυραννίσκων τούτων δὲν φαίνεται ὅτι ὑπήγοντο οἱ ἁπλοῖκοὶ βασιλεῖς τῆς Σύρου, ἥτις εὐτυχῶς πλουσιωτάτη τότε εἰς νομὰς, σῖτον, οἶνους καὶ ζῶα παρεῖχεν εὐχερέστερον τὰ μέσα τῆς εὐπορίας εἰς πάντας, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸν βασιλέα.

Ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ Σύρος παρίσταται κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν ὡς εὐδαίμων καὶ εὔφορος νῆσος. Τοῦτο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι διαρρήδην κατατίθεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, ἐξηγεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου, ὅπερ ὡς εἴδομεν φοινικιστὶ σημαίνει εὐδαιμονίαν (*Usura*) ἢ εὐπορίαν (*Usira*). Ἡ σημερινὴ ξηρασία τοῦ ἐδάφους δὲν δύναται νὰ διαψεύσῃ τὰς ῥητὰς πληροφορίας τοῦ Ὁμήρου καὶ δι' ὅσα ἐξέθεσα ἐν τοῖς προηγουμένοις καὶ δι' ὅσα θέλω ἐκθέσει ἐν πλάτει ἐν διαφόροις τῆς ἱστορίας κεφαλαίοις, ἔνθα θέλει γίνει καταλληπτὴ ἡ ἐκ τῶν συνεχῶν δηώσεων ἐπελθοῦσα ξηρασία, μονιμοποιηθεῖσα οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἕνεκα αὐτῶν τούτων τῶν δηώσεων, τῶν ἐρημώσεων καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιρροῶν. Αἱ περὶ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Σύρου σκέψεις τοῦ *Dela Rocca* μοὶ φαίνονται ὀρθαί· διότι εἶνε πιστευτὸν ὅτι καίτοι τὰ στοιχεῖα τῆς βλαστήσεως ἐλαττοῦνται ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν αἰώνων, τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι οἵτινες ἦσαν ἄλλοτε κατάφυτοι ἐπιμελουμένης τῆς γεωργίας παρήγαγον ἀφθόνως προϊόντα. Ἀλλὰ τὸ ἔδαφος τοῦτο ἢ μετεβλήθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἢ αἰφνιδίως διὰ τῶν βροχῶν καὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν περιστάσεων ἔμεινεν γυμνὸν καὶ ἄγονον. Τινὲς κοιλάδες, μάλιστα αἱ γονιμώτεραι, κατέδειξαν τὴν ἀναστάτωσιν ταύτην καὶ αἱ πεσοῦσαι βροχαὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Dela Rocca*, ἠρωτρίασαν τοσοῦτον αὐτάς, ὥστε οἱ χείμαρροι ῥέουσιν σήμερον ὡς ἐν ἀρχικῇ τινι κοίτῃ (3).

Ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη θέλει ἐξηγηθῆ διὰ πολλῶν ἐν τοῖς κατόπιν· ὅπερ δὲ εἶνε ἤδη ἐπίκαιρον νὰ ἐκθέσω, τοῦτο συντόμως περιλαμβάνεται ἐν τοῖς ἑξῆς· ἡ μὲν φυσικὴ κατάστασίς τότε τῆς νήσου παρέχει ἡμῖν τερπνὴν εἰκόνα νήσου εὐόρφου, ἐδάφους γονίμου, καλλιεργουμένου ὑπ' ἀνδρῶν φιλοπόνων, ἰδίως δὲ παράγοντος σῖτον καὶ σαφυλάς, παρέχοντος παχεῖαν βοσκὴν εἰς τὰ ποίμνια, τὸ δὲ κλῖμα εὐκραέστατον διατηροῦν τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ μακρὸν χρόνον· ἡ δὲ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ αὐτῆς κατάστασις φέρει τὸν ἁπλοῖκὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα λαοῦ εἰρηνικοῦ καὶ φιλοπόνου διοικουμένου ὑπὸ ἄρχοντος ἔχοντος τὸν τίτλον βασιλέως, ἀλλὰ βεβαίως διάφορον τοῦ μετέπειτα καὶ σήμερον βασιλικοῦ ἀξιώματος.

Τοιαύτη τις ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν, πιθανῶς διατηρηθεῖσα μέχρι τῶν παραμονῶν τῶν ἱστορικῶν λεγομένων χρόνων.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐν τῶν σκοτεινοτέρων μερῶν τῆς ἱστορίας τῆς Σύρου εἶνε τὸ μεταξὺ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ ἱστορικῆς ἐποχῆς διάστημα· τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε χάσμα μόνον τῆς ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης ἀλλὰ καὶ πλείστων, ἵνα μὴ εἴπω, ἁπασῶν τῶν πόλεων καὶ νήσων τῆς Ἑλλάδος. Εὐτυχῶς ὅμως ἐνταῦθα που παρεμπίπτει φωτεινόν τι σημεῖον ἱστορίας καὶ δόξης τῆς νήσου, ἀρκοῦν ἵνα καταστήσῃ ἀφανῆ πάντα τὰ σποράδην κείμενα ἱστορικὰ χάσματα.

Εἶνε ὁ Φερεκύδης!

Πρὸ αὐτοῦ ἴδομεν ὁποία ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς γεννήσεώς του, καὶ ὁποία ἡ θρησκευτικὴ αὐτῆς ἱστορία, ἤτοι οἱ προστάται αὐτῆς θεοί.

(1) *Abbé de la Rocca tr. comp. sur les abeilles tom. I. ch. II.*
(2) Τζέτζης εἰς Λυκόφ. (838 σελ. 823).
(3) *Dela Rocca* αὐτόθι.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ.

(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ).

I.

(Ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ σιδηροδρόμου).

Εἶναι ἐννάτη ὥρα τῆς ἑσπέρας ἐν τῷ σταθμῷ τῆς Διζιὲ, ἥτις λεύγας τινὰς μόνον ἀπέχει τῆς Κὰν (*Caen*), ὁδοιπόροι τινὲς περιμένουσι τὴν ἀμαξοστοιχίαν, ἥτις ἀναχωροῦσα κατὰ τὴν ἐννάτην τῆς ἑσπέρας ἐκ Κὰν διὰ Παρισίους δὲν ἤθελε βραδύνει νὰ φθάσῃ ὅπως παραλάβῃ αὐτούς.

Τῆς αἰθούσης τοῦ σταθμοῦ τούτου ὁ ἀνεπαρκὴς φωτισμὸς ἐπιτρέπει εἰς τοὺς προσμένοντας τὴν ἀμαξοστοιχίαν ὁδοιπόρους νὰ μένωσιν ἀφανεῖς ἂν θέλωσιν, ἢ νὰ συνδιαλέγωνται ἰδιαιτέρως ἀνενόχλητοι· ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς δώδεκα περίπου.

Ἐπιθεωροῦντες πάντας τούτους, βλέπομεν ἐν πρώτοις ζεῦγός τι, καθήμενον εἴς τινα σκοτεινὴν τῆς αἰθούσης γωνίαν. Εἶναι νέοι, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐρωτευμένοι· ἂν ἦναι νυμφευμένοι θὰ διατρέχωσιν ἀναμφιβόλως τὸν πρῶτον τοῦ συζυγικοῦ των βίου μῆνα, τὴν σελήνην τοῦ μέλιτος· διότι ὁμιλοῦσι καθήμενοι πλησιέστατα, καὶ κρατοῦντες τὰς χεῖρας ἀλλήλων. Βλέπουσιν ἀτενῶς ἀλλήλους, καὶ ἕκαστος αὐτῶν φαίνεται ὡσεὶ φοβούμενος μὴ λέξις τις τοῦ ἄλλου τῷ διαφύγῃ. Οὕτω δὲ οὐδαμῶς φροντίζουσι περὶ τῶν λοιπῶν ὁδοιπόρων καὶ περὶ τῶν περὶ αὐτοὺς γινομένων.

Ἡ γυνὴ εἶναι δεκακτὼ ἢ δεκαεννέα ἐτῶν. Ἔχει μικρὸν τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ χάριεν, πόδας δὲ καὶ χεῖρας ἀξιοθαυμάστους διὰ τὴν σμικρότητα καὶ τὸ λεπτοφυὲς αὐτῶν. Εἶναι ξανθὴ, τὴν δὲ χροιὰν λευκὴ καὶ ῥοδόχρους. Οἱ ὀφθαλμοί της οἱ γλαυκοὶ, ἀποπνέουσιν ἔρωτα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, τοῦτο δὲ καθίστησιν εὐειδεστάτους αὐτούς.

Ἡ νεᾶνις αὕτη ἔχει μὲν στόμα ὀλίγον μέγα, ἀλλ' οἱ ὀδόντες της εἰσὶν ὡραῖοι, καὶ ἡ ῥὶς ἐν συμμετρίᾳ πρὸς τὰ λοιπὰ χαρακτηριστικά. Οὕτω δὲ χωρὶς νὰ ἦναι ἐντελῶς ὡραία εἶναι ἀρκούντως χαρίεσσα καὶ κομψή. Ὁ δὲ μετ' αὐτῆς νέος φαίνεται εἰκοσιτετραέτης τὸ πολύ. Εἶναι μελαγχροινός, ὑψηλὸς, καὶ ὁμοιάζει ὀλίγον πρὸς μέγαν καὶ λεπτὸν πάσσαλον· ἀλλ' εἶναι ἀκόμη νέος, καὶ ἔχει πρὸ αὐτοῦ καιρὸν ἀρκετὸν, ὅπως ἡ γαστήρ του λάβῃ μεγαλειτέρας διαστάσεις.

Ὁ νέος οὗτος δὲν εἶναι εὐειδὴς, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν φυσιογνωμίαν του ἐξωραΐζει, ὅπως καὶ τὴν σύντροφον αὐτοῦ ὁ ἔρως, ὃν οἱ ὀφθαλμοί του ἀποπνέουσι, καὶ τὸ αἴσθημα τῆς εὐδαιμονίας ὅπερ ζωογονεῖ τὴν μορφὴν αὐτοῦ· καὶ ἡ ἔκφρασις αὕτη τῆς φυσιογνωμίας εἶναι βεβαίως προτιμωτέρα πάσης ἄλλης· δυστυχῶς εἶναι μόνον στιγμιαία καὶ παροδική, ἐν ᾧ ἂν ἔχῃς φυσιογνωμίαν εὐήθους ἢ μεμψιμοίρου καὶ ἐλεεινοῦ ἀνθρώπου θὰ διατηρῇς αὐτὴν ἐφ' ὅλης σου τῆς ζωῆς.

Εἰς τὸ φωτιζόμενον τῆς αἰθούσης μέρος δύο κυρίαι ἀρκούντως ἡλικιωμέναι, ἀλύγιστοι, ἄκομψοι, παραπονοῦνται ἀδιαλείπτως διὰ τὴν ἔλλειψιν κατόπτρων ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν σιδηροδρόμων, καὶ τοῦτο διότι ὁ ἄνεμος διετάραξε τὴν ἁρμονίαν τῆς κομμώσεώς των, καί τινες βόστρυχοι τῆς κόμης των ἔχουσιν ἀνάγκην διευθετήσεως. Εὐκόλως ἐκ τῶν τρόπων αὐτῶν κατανοεῖ τις ὅτι εἰσὶν ἐπαρχιώτιδες. Αἱ κυρίαι αὗται ἀλλάσσουσιν ἀδιακόπως

θέσιν, διότι παντοῦ ὅπου καθήσωσι φοβοῦνται μὴ τὰς προσβάλῃ ῥεῦμά τι ἀέρος. Ἐπὶ τέλους προσκαλοῦσιν ἕνα ὑπάλληλον τοῦ σιδηροδρόμου:

—Κύριε, τῷ λέγουσιν, ἐπήραμε εἰσιτήρια πρώτης θέσεως· θὰ τοποθετηθῶμεν καλὰ, ἔ;

—Μάλιστα, κυρίαι μου.

—Δὲν θὰ εἴμεθα ἐκτεθειμέναι εἰς κἀνὲν ῥεῦμα ἀέρος;

—Ὅταν κλείσητε τὰς θυρίδας οὔτε φύσημα ἀέρος δὲν θὰ σᾶς ἐνοχλήσῃ.

—Θὰ εἴμεθα καλὰ εἰς τὰ καθίσματα;

—Βεβαιότατα... Δύνασθε νὰ καθίσητε ὅπως ἀγαπᾶτε.

—Δὲν μᾶς ἐννοήσατε... θέλομεν νὰ μάθωμεν ἂν τὰ καθίσματα εἶναι μαλακά... πολὺ μαλακά;

—Ὅσον δύνασθε νὰ φαντασθῆτε μαλακὰ, κυρίαι μου.

—Καὶ δὲν θὰ βάλητε εἰς τὸ *βαγόνι* μας παρὰ πρόσωπα καθὼς πρέπει. Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς κάμητε αὐτὴν τὴν χάριν.

—Ὦ! μείνατε ἥσυχοι... εἰς τὴν πρώτην θέσιν μόνον καλοὶ πηγαίνουν· βέβαια αἱ παραμάνες δὲν θὰ ὑπάγουν νὰ πιάσουν πρώτην θέσιν.

—Αὐτὰ, κύριε, σᾶς τὰ λέγομεν διότι δὲν εἴμεθα συνειθισμέναι νὰ ταξειδεύωμεν μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἡ ἐξαδέλφη μου καὶ ἐγώ....

—Ἐν τούτοις, κυρίαι μου, τώρα πλέον δὲν ταξειδεύουσιν ἄλλως πως...

—Πολὺ κακὰ κάμνουσι, κύριε, πολὺ κακά... Εἰς μίαν ἅμαξαν αἱ κυρίαι εἶναι ὀλιγώτερον ἐκτεθειμέναι.... πρὸ πάντων τὴν νύκτα.

—Δηλαδὴ, κυρίαι μου, εἰς τὴν ἅμαξαν μόλις ἔχετε θέσιν νὰ καθίσητε, καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν παρακαθήμενός τις κοιμώμενος... ἢ μὴ κοιμώμενος ἀναπαύει τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τῶν ὤμων σας... ἔπειτα στενοχωρεῖσθε, ὑποφέρετε τιναγμούς... καὶ ἐνίοτε ἡ ἅμαξα ἀνατρέπεται...

—Ποτὲ δὲν μᾶς ἀνέτρεψεν ἡ ἅμαξα ἡμᾶς, κύριε... εἶναι ἀληθὲς ὅτι πολὺ σπανίως ταξειδεύομεν, καὶ τώρα ποῦ πηγαίνομεν εἰς Παρισίους εἶναι διότι σπουδαία ἀνάγκη μᾶς καλεῖ... ὑπόθεσις λίαν κατεπείγουσα... Δὲν εἶναι ἀλήθεια, Σμαραγδή;

—Ὦ! ναί, Ἀργυρή! ..

—Καὶ ἐὰν ταξειδεύωμεν τὴν νύκτα, τοῦτο τὸ κάμνομεν, διότι ὁ καιρὸς εἶναι πλέον δροσερὸς καὶ ἡ ὁδοιπορία δὲν χαλάει τὸ πρόσωπον ... ἐν ᾧ τὴν ἡμέραν ἡ ζέστη, ὁ κονιορτὸς, ἀφανίζουσι τὴν ἐπιδερμίδα... Ἀλλὰ διατὶ δὲν ὑπάρχει ἕνας καθρέπτης εἰς αὐτὴν τὴν αἴθουσαν, κύριε;

—Διότι δὲν ἔθεσαν κἀνένα, κυρίαι μου.

—Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ θέσουν!... Μήπως αἱ γυναῖκες δὲν ἔχουσι πάντοτε ἀνάγκην νὰ ἔχωσιν ἕνα καθρέπτην διὰ νὰ κυττάζωνται... Ὁρίστε, δὲν μᾶς ἀκούει πλέον αὐτὸς ὁ κύριος... Ἀ, Σμαραγδή! Φοβοῦμαι μήπως μᾶς συμβῶσι τίποτε παρατράγῳδα εἰς τὸν σιδηρόδρομον... εἶμαι εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν!...

Ἡ ἐξαδέλφη της Σμαραγδὴ, γυνὴ παχυτάτη τεσσαρακοντούτης περίπου, ἔχουσα ὀρθαλμοὺς προεξέχοντας, ῥῖνα αἰθιοπίδος, δύο πώγωνας καὶ λακκίσκους εἰς τὰς παρειὰς, ὤψιν δὲ ἐρυθρωπὴν, ἴσως διότι τὴν ἐστενοχώρει πολὺ ὁ στηθόδεσμός της, ἡ ἐξαδέλφη λοιπὸν Σμαραγδὴ ἀποκρίνεται διὰ φωνῆς ἠχηρὰς, τὴν ὁποίαν μεγάλως ἐξεπλήσσετο ὅστις ἤκουεν ἐξερχομένην ἐκ τοσοῦτον ὀγκώδους σώματος.

—Ἀλλὰ Ἀργυρὴ, ἐὰν ἔχῃς κακὰ προαισθήματα, τότε ἂς μὴ ἀναχωρήσωμεν· ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ κτῆμα μας τὴν Βατρακόνην καὶ γράφομεν εἰς τοὺς Παρισίους, ἀντὶ νὰ ὑπάγωμεν αὐτοπροσώπως...

—Νὰ γράψωμεν!... νὰ γράψωμεν!... ἴσα νὰ γράψωμεν καὶ ἴσα νὰ ὑπάγωμεν αἱ ἴδιαι.... ἔχει μεγάλην διαφοραν, τὸ ἠξεύρεις πολὺ καλά... πόσαις φοραῖς δὲν ἐγράψαμεν δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν... δὲν ἐξεθέσαμεν τὰ παράπονά μας;... ποτὲ δὲν ἔκαμαν ὅπως ἔπρεπε ὅσα τοὺς ἐγράφομεν. Ὄχι, δι' αὐτὰ τὰ πράγματα πρέπει νὰ ὑπάγωμεν αἱ ἴδιαι... πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰ ἐπιτοπίως...

—Τότε, ἐξαδέλφη μου, ἂς ὑποφέρωμεν...

—Ὦ! καϋμένη Σμαραγδή! πόσον εἶσαι εὐτυχὴς μὲ αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα ὁποῦ ἔχεις. Δὲν σὲ μέλει τίποτε, οὔτε δίδεις ἕνα λεπτόν... Οὔτε φοβεῖσαι, οὔτε ἀνησυχεῖς, οὔτε τίποτε...

—Ἀλλὰ, Ἀργυρὴ, ἀπατᾶσαι... καὶ ἐγὼ πολλάκις ἀνησυχῶ... ἀλλὰ ἐξετάζω τὰ πράγματα λογικῶς...

—Ἐγὼ ποτὲ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὰ ἐξετάσω... Ἤμαι νὰ καθήσωμεν εἰς κἀνὲν ἄλλο μέρος.... μοῦ φαίνεται ὅτι φυσᾷ ἄνεμος ἐδῶ.

—Πηγαίνωμεν εἰς αὐτὴν τὴν γωνίαν...

—Μπᾶ, μπᾶ, μπᾶ!... δὲν βλέπεις ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν γωνίαν εἶναι ἕνας ἄνδρας καὶ μία γυναῖκα, οἱ ὁποῖοι συνομιλοῦν τόσῳ πλησίον, ὥστε καταντᾷ αἱ μύται των νὰ συγκρούωνται,... καὶ κρατοῦσιν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὰς χεῖρας... καὶ κάθηνται... ὡσὰν νὰ τοὺς εἶχον δεμένους ὁμοῦ... φφφ!... πόσον ἀπρεπὲς εἶναι αὐτό!... ἐλπίζω πολὺ ὅτι δὲν θὰ συνταξειδεύσωμεν μὲ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους...

—Θὰ ἦναι βέβαια σύζυγοι...

—Ἀ! ἐξαδέλφη μου... πόσον ὀλίγον γνωρίζετε τὸν κόσμον... ἂν ἦτο σύζυγοι δὲν θὰ ἐκράτουν τὰς χεῖρας ὁ εἷς τοῦ ἄλλου, ὡσανεὶ ἐφοβοῦντο μὴ χαθῶσιν... Ἀ! τί ἀπελπιστικὸν πρᾶγμα εἶναι νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἕνας καθρέπτης ἐδῶ!

—Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νέος τις βηματίζων ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἀκούσας τοὺς τελευταίους λόγους τῆς ἐξαδέλφης Ἀργυρῆς, χαιρετᾷ τὰς κυρίας ταύτας παραδοξότατα καὶ ὡσεὶ ἤθελε νὰ χορεύσῃ πρὸ αὐτῶν, ἀφαιρεῖ τὸν πίλον του καὶ ταῖς παρουσιάζει τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ, λέγων:

—Κυρίαι μου, ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι δύναμαι νὰ σᾶς προσφέρω· εἶναι ἐλάχιστον, ἀλλ' ἀξίζει πλειότερον ἀπὸ τὸ τίποτε...

—Αἱ δύο ἐξαδέλφαι, αἵτινες κατ' ἀρχὰς κατετρόμαξαν βλέπουσαι ἕνα νέον νὰ πλησιάζῃ αὐτὰς, καθίστανται χαριέστεραι, ἰδοῦσαι μικρὸν κάτοπτρον, προσκεκολλημένον εἰς τὸ βάθος τοῦ παρουσιαζομένου αὐταῖς πίλου, καὶ ἀξιοῦσι νὰ προσμειδιάσωσι πρὸς τὸν νέον, λέγουσαι αὐτῷ:

—Ἀ! κύριε... μᾶς καθυποχρεώσατε! πῶς ἔχετε καθρέπτην εἰς τὸν πίλον σας... ἀλλ' εἶναι εὐφυέστατον αὐτό!...

—Ἡ ἰδέα δὲν εἶναι ἰδική μου, κυρίαι μου, δὲν εἶναι παντελῶς νέα, ἀλλ' ἐσκέφθην ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ἐνίοτε εἰς τὰς ὁδοιπορίας. Αὐτὸ ἴσως σᾶς φαίνεται παράδοξον νὰ ἔχω τοιοῦτον πίλον ἐγὼ, ὁ ὁποῖος εἶμαι ὀλίγον ἄχημος, καὶ ὁ ὁποῖος δὲν θὰ δοκιμάζω ὡς ἐκ τούτου μεγάλην εὐχαρίστησιν ὅταν θεωρῶ τὴν εἰκόνα μου... Καὶ πραγματικῶς ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ εἶδος τοῦτο τῶν πίλων φαίνεται ἐφευρεθὲν διὰ κἀνένα Ἄδωνιν, διὰ κἀνένα Νάρκισσον! φλεγομένους πάντοτε νὰ ἴδωσι τὸ ὡραῖον πρόσωπόν των. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν σκέπτομαι ὡς ὁ λοιπὸς κόσμος... δὲν εὑρίσκω τὸν ἑαυτόν μου τοσοῦτον ἄχημον, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ κυττάζωμαι ἐνίοτε εἰς τὸν καθρέπτην... καὶ ἔτι πρὸς, βαθμηδὸν-βαθμηδὸν κυτταζόμενος κατήντησα νὰ συνειθίσω τὴν μορφήν μου... νὰ τὴν εὕρω ὑποφερτήν... μὲ τὸν καιρὸν δὲ ἔχω ἐλπίδας ὅτι θὰ ἀνακαλύψω καὶ κόκκους τινὰς ὡραιότητος εἰς τὰ χαρακτηριστικά μου. Ἰδοὺ ἡ δικαιολογία μου, κυρίαι· ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ πίλος μου μὲ πολὺ εὐάρεστον ἐκπληξὶν θὰ ἴδῃ οὐχὶ τὴν μορφήν μου πλέον, ἀλλὰ δύο τοσοῦτον θελκτικὰς εἰκόνας.

Ὁ νέος, ὅστις τοιουτοτρόπως ἐξεφράζετο, εἶχε πράγματι κεφαλὴν, ἥτις ἐκ πρώτης ὄψεως προκαλεῖ τὸν γέλωτα, διότι ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἑκάστου τὰς ἰδιοτρόπους ἐκείνας μορφὰς, τὰς ὁποίας βλέπομεν κατὰ τὰς ἀποκρέω, ἢ εἰς τὰ εἰκονίσματα τῶν ταμβακοθηκῶν. Εἶναι ἰσχνὸς, ἀδύνατος, ὠχρὸς, ἔχει ῥῖνα λεπτὴν καὶ μακροτάτην, δύο στρογγύλους ὀφθαλμοὺς ἐβυθισμένους ἐν ταῖς κόγχαις αὐτῶν, στόμα μέγιστον καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις χαίτην μᾶλλον ἢ κόμην, τερατώδη, πυκνὴν, μέχρις ὀφρύων διήκουσαν, καὶ παραπλησίαν πρὸς τὴν τῶν αἰθιόπων. Εἰς πάντα ταῦτα προσθέσατε ἀνάστημα μικρὸν,κακόσχημον, καλάμους ἀντὶ κνημῶν, ῥάχιν ἐπίκυρτον, ἥτις δεικνύει αὐτὸν κυρὸν, καὶ θὰ ἐνοήσητε ὅτι ὁ νέος οὗτος δὲν θὰ ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ καταθέλξῃ ἐκ πρώτης ὄψεως τὰς γυναῖκας· ἐπὶ πλέον εἶχε καὶ μικρόν τι ἐλάττωμα, ὅπερ ὅμως καταντᾷ ἐνίοτε ἐνοχλητικώτατον ἐν ταῖς συναναστροφαῖς: ἔπασχε σχεδὸν πάντοτε καταῤῥοήν· ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐβλέπατε τὴν ῥῖνά του συσπωμένην, συστελλόμενα τὰ χείλη, καὶ ἐξερρήγνυτο ἓν πτέρνισμα, οὐχὶ πολὺ εὐάρεστον βεβαίως διὰ τοὺς συνδιαλεγομένους μετ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλησίον. Ἐβλίβετο μεγάλως διὰ τὰ ἀτοπήματα ταῦτα, ἀλλὰ πᾶν ὅτι ἔκαμε πρὸς θεραπείαν τῆς διαρκοῦς ταύτης καταῤῥοῆς, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐχρησίμευεν ἢ εἰς τὸ νὰ ἐπιτείνῃ αὐτὴν Δὶς ὁ νέος

Τόρσης, διότι οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ κύριος οὗτος, ὅστις εἶναι ἰχνογράφος, δὶς ἀπεπέμφθη ἔκ τινος μουσικῆς συναυλίας, διότι δὲν ἔπαυε νὰ πτερνίζηται, διακόψας οὕτω ἀοιδόν τινα εἰς τὸ παθητικώτερον τοῦ ἄσματος αὐτῆς μέρος, καὶ καταστρέψας τὸ ἀποτέλεσμα μονῳδίας τινὸς πλαγιαύλου. Τὰ πτερνίσματα ἐξελήφθησαν ὡς ῥαδιουργία μετὰ τῆς ρινὸς προεσχεδιασμένη· τέλος παρεκλήθη νὰ μὴ ὑπάγῃ πλέον εἰς τὰς φιλολογικὰς συναθροίσεις, ἔνθα ποιηταὶ συνείθιζον ν' ἀναγινώσκωσι τοὺς στίχους των, διότι τὰ παράκαιρα πτερνίσματά του προὐκάλεσαν τὴν γέλωτα εἰς στιγμὰς καθ' ἃς οἱ ἀναγινώσκοντες ἐνόμιζον ὅτι οἱ ἀκροαταὶ θὰ ἐκραγῶσιν εἰς δάκρυα. Ἀλλά... ἀλλά... διότι τὸ *ἀλλὰ* εἰσχωρεῖ εἰς πᾶν πρᾶγμα, ἀλλ' ἂν ὁ νέος οὗτος ἐμόρφαζε συχνάκις κωμικώτατα, ἂν διὰ τῶν ξηρῶν χειρονομιῶν του, τῶν μακρῶν βραχιόνων καὶ τῆς κόμης, παρουσίαζεν ὁμοιότητά τινα πρὸς νευρόσπαστον, ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, οὓς μετὰ μεγίστης ἐκίνει ζωηρότητος, ἐνυπῆρχεν ἔκφρασίς τις λεπτοτάτη καὶ οὐχὶ σπανίως σαρκαστικὴ, ἥτις κατεδείκνυεν εὐφυΐαν, καὶ ὅστις τὸν ἤκουεν ὡμολόγει ὅτι οἱ ὀφθαλμοί του ἐκεῖνοι δὲν ἐψεύδοντο. Παρὰ πᾶσι δὲ, ἐξαιρουμένων τῶν εὐηθεστάτων, ἡ εὐφυΐα καταπνίγει καὶ ἀφανῆ καθίστησι τὴν δυσμορφίαν· ἡ ἀκοὴ τότε ἐπιφέρει παρ' ἡμῖν τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἐπέφερε παρὰ τῷ νέῳ ἐκείνῳ τὸ κάτοπτρόν του· βαθμηδὸν βαθμηδὸν ἀκούοντες αὐτὸν συνδιαλεγόμενον ἐλησμόνουν πάντες τὴν δυσμορφίαν του, καὶ ἐπὶ τέλους μάλιστα εὕρισκον αὐτὸν χαριέστατον.

Καὶ μήπως εἶναι ἄσχημοι ποτὲ οἱ πνευματώδες;....

Ἡ δεσποινὶς λοιπὸν Ἀργυρὴ ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸν πίλον, καὶ ἔσπευσε νὰ κατοπτρισθῇ ἐν αὐτῷ καὶ νὰ διευθετήσῃ βοστρύχους τινὰς τῆς κόμης της, οὓς ὁ ἄνεμος, ἐκίνει ἐκρύθμως. Διότι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν· ὅτι κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην σφοδρὸς ἔπνεεν ἄνεμος, καὶ ὅτι ὁ ἀὴρ ἦν ὑγρὸς καὶ ψυχρὸς, καίτοι μόλις ἐμέσαζεν ὁ Ἰούλιος. Ἀλλ' ἀπό τινος καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτους ἔκριναν καλὸν νὰ μιμηθῶσι τοὺς ἀνθρώπους· δὲν δύναταί τις νὰ βασισθῇ ἐπ' αὐτῶν.

Ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ κατόπτρου ἐκείνου, ἡ δεσποινὶς Ἀργυρὴ ἥτις καταπληκτικὴν ἀντίθεσιν ἐποίει μετὰ τῆς ἐξαδέλφης της, οὖσα ἰσχνὴ τοσοῦτον, ὅσον ἐκείνη ἦν παχεῖα, ἠξίωσε τέλος ν' ἀρίσῃ καὶ τὴν Σμαραγδὴν νὰ κατοπτρισθῇ εἰς τὸ βάθος τοῦ πίλου· ἐν ᾧ δὲ ἡ πελωρία δεσποινὶς διώρθου τὴν κόμην της, αὕτη ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν νέον ὅστις ἐδείχθη τοσοῦτον φιλοφρονητικὸς πρὸς αὐτάς.

— Ὁ κύριος ὑπάγει εἰς Παρισίους;

— Μάλιστα κυρίαι μου.

— Ὁ κύριος ἔρχεται ἐκ Λιζιὲ, ἢ ἐκ Κὰν βεβαίως;

— Ἐπεσκέφθην μέρος τῆς Νορμανδίας, καὶ ἠθέλησα νὰ ἴδω τὴν ὡραίαν ἐκείνην κοιλάδα τῆς Ὄχης... τοὺς χλοεροὺς λειμῶνάς της, τὰς περιφήμους βοσκάς της, περὶ ὧν τοσάκις ἤκουσα νὰ γίνηται λόγος... εὗρον δὲ ὅτι πᾶν ὅ,τι περὶ αὐτῶν μοὶ ἔλεγον δὲν ἦτο παντελῶς ὑπερβολή... ἔμεινα καταμαγευμένος...

— Ὁ κύριος ταξειδεύει λοιπὸν μόνον πρὸς διασκέδασίν του;

— Οὐχὶ καθ' ὁλοκληρίαν, κυρία, διότι εἶμαι ἰχνογράφος... καὶ ἐν μέρει ζωγράφος ἐνίοτε, κατὰ τὰς περιστάσεις...

— Ἀ! ὁ κύριος ζωγραφίζει *πορτραῖτα*; (ἔπεται συνέχεια).

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΠΩΣ Ο ΑΓΙΟΣ ΗΛΙΑΣ ΕΘΕΡΑΠΕΥΘΗ ΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΦΡΟΣΥΝΗΣ.

ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ ΑΙΩΝΟΣ.

Κατὰ τὸ ἔτος 610, ὁ Ἠλίας, ὅστις ἦτο τότε νεανίας 26 ἕως 27 ἐτῶν, κατῴκει εἰς τὴν πόλιν Λιμόγας, δύο λεύγας μακρὰν τοῦ Κατιλλαὴ, τοῦ γεννεθλίου του τόπου· ἐκ τῆς νεότητος αὐτοῦ εἶχε δείξει μεγάλην ἐπιτηδειότητα εἰς τὰς μηχανικὰς τέχνας· ἀλλὰ, μὴ ὢν πλούσιος, ἠναγκάζετο νὰ διαμένῃ ἁπλοῦς πεταλωτής. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοσαύτας προόδους εἶχε κάμει εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ὥστε κατέστησεν αὐτὸ σχεδὸν τέχνην. Τὰ πέταλα τὰ ὁποῖα ἐσφυρηλάτει καὶ τὰ ὁποῖα κατώρθου διὰ τριῶν μόνον θερμάνσεων νὰ τελειοποιῇ, ἐκάμπτοντο μὲ τρόπον κομψότατον, λάμποντα ὡς ἐστιλβομένος ἄργυρος· τὰ καρφία διὰ τῶν ὁποίων ἐφήρμοζε ταῦτα εἰς τοὺς πόδας τῶν ἵππων ἦσαν κεκαμμένα ὡς ἀδάμαντες, θὰ ἠδύναντο δὲ νὰ προσδεθῶσιν ὡς σφενδόνη δακτυλίου εἰς χρυσοῦν σφήκωμα· ἡ ἐξαίρετος αὕτη συνήθεια, ἥτις κατέπλητε πάντας, ἐπὶ τέλους ἐνεθουσίασε καὶ αὐτὸν τὸν ἐργάτην. Ἡ ματαιοφροσύνη τῷ ἀφῄρεσε τὸν νοῦν, οὕτω δὲ, λησμονῶν ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀνυψοῖ ἢ μᾶς καταβιβάζει κατὰ θέλησιν, διέταξε νὰ τῷ κατασκευάσωσιν ἓν τεχνόσημον, ἐφ' οὗ εἰκονίζετο αὐτὸς πεταλῶν ἵππον μετὰ τοῦ ἐξέργου τούτου, λίαν ἀλαζόνος ὡς πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ καὶ προσβλητικοῦ ὡς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ταπεινότητα. *Ἠλίας, κύριος ἐπὶ κυρίου, κύριος ἐπὶ πάντων.*

Ἡ ἐπιγραφὴ μέγαν ἔκαμε κρότον, ἅμα τῇ ἐμφανίσει της, ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἠλίας εἶχεν ὑποθέσεις πρὸς πελατείαν ἐμπόρων, ἱππότῶν καὶ προσκυνητῶν, οἵτινες ἀκατάπαυστως διεσταυροῦντο πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου του, τὸ ὑπερήφανον τεχνόσημον μετ' οὐ πολὺ διήγειρε τὸ εὐερέθιστον τῶν ἄλλων πεταλωτῶν, οὐ μόνον τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Πανταχόθεν ἠγέρθη κατὰ τοῦ ὑπερηφάνου κυρίου καταβοὴ οὕτω μεγάλη, ὥστε ἀνῆλθε καὶ μέχρι τοῦ παραδείσου. Ὁ πανάγαθος Θεὸς, ἀγνοῶν κατ' ἀρχὰς τί προὐξένει ταύτην, συγκινηθεὶς ἐκ ταύτης ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν γῆν· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, οἵτινες κατὰ τύχην ἐστράφησαν πρὸς τὰς Λιμόγας, ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ περιβοήτου τεχνοσήμου, οὕτω δὲ τὰ πάντα ἠνώησεν.

Ἐξ ὅλων τῶν θανασίμων ἁμαρτημάτων τὸ μᾶλλον ἀπαρέσκων τῷ παναγάθῳ Θεῷ, εἶναι ἡ ὑπερηφανία: ἡ ὑπερηφανία ὤπλισε τὸν Σατανᾶ καὶ τὸν Ναβουχοδονόσορα κατὰ τοῦ Ὑψίστου, πλὴν ὁ Ὕψιστος κατεκερευνοβόλησε τὸν μὲν καὶ ἀφῆρεσε τὸ λογικὸν τοῦ ἑτέρου. Οὕτως ὁ Θεὸς ἐζήτει ὁποίαν τιμωρίαν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸν νέον τοῦτον Ἀμάν, ὁπότε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, βλέπων προκατειλημένον τὸν πατέρα του, τὸν ἠρώτησε τί εἴχε. Ὁ Θεὸς τῷ ἀπεκρίθη δεικνύων αὐτῷ τὸ τεχνόσημον· ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναγνώσας τοῦτο.

— Μάλιστα, μάλιστα, πάτερ μου, εἶπεν, τῳόντι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀνυπόφορος· ἀλλ' ὁ Ἠλίας εἶναι ἀληθῶς ἐπιτήδειος, μόνον ἐλησμόνησεν ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ προέρχεται ἄνωθεν· ἀλλὰ ἀφαιρεθείσης τῆς ὑπερηφανίας του, εἶναι πλήρης καλῶν ἀρχῶν.

— Σύμφημι, εἶπεν ὁ πανάγαθος Θεός· εἶχεν ἐξαίρετα προτερήματα· ἀλλ' ἡ ὑπερηφανία του ὑπερβαίνουσα πάντα ταῦτα, θὰ καταπνίξῃ ὑπὸ τὴν σκιάν της. Ἀνέγνωσας; *Ἠλίας, κύριος ἐπὶ κυρίου, κύριος ἐπὶ πάντων.* Εἶναι περιφρόνησις οὐ μόνον κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκανότητος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς οὐρανίας ἰσχύος.

— Λοιπὸν, πάτερ μου, ἂς ἀποκριθῇ αὐτῷ ἡ οὐρανία ἰσχὺς διὰ τῆς ἀγαθότητος καὶ οὐχὶ διὰ τῆς αὐστηρότητος· θέλετε τὴν μετάνοιαν καὶ οὐχὶ τὸν θάνατον τοῦ ἐνόχου, δὲν ἔχει οὕτω; Λοιπὸν! ἐπιφορτίζομαι ἐγὼ νὰ τὸν φέρω εἰς μετάνοιαν.

— Χούμ! ἔκαμεν ὁ πανάγαθος θεὸς σείων τὴν κεφαλὴν, ἐπιφορτίζεσαι πολὺ κακὴν ὑπόθεσιν.

— Συγκατατίθεσθε; ἐξηκολούθησεν ὁ Ἰησοῦς.

— Δὲν θὰ ἐπιτύχῃς, εἶπεν ὁ πανάγαθος θεὸς.

— Ἀφήσατέ με ἐν τούτοις ν' ἀποπειραθῶ.

— Πόσον χρόνον ἀπαιτεῖς;

— Εἴκοσι τέσσαρας ὥρας.

— Δέχομαι, εἶπεν ὁ ὕψιστος.

Ὁ Ἰησοῦς οὐδόλως ἔχασε καιρὸν· ἀπεκδυθεὶς τῶν θείων αὐτοῦ ἱματίων, ἐνεδύθη τὸ ἔνδυμα τεχνομίσθου, ὁλισθήσας δὲ ἐπὶ ἀκτίνος τινὸς τοῦ ἡλίου κατῆλθε πρὸ τῶν θυρῶν τῶν Λιμογῶν.

Ἀμέσως εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, κρατῶν ῥάβδον ἀνὰ χεῖρας, μὲ τὸ φαινόμενον ἀνθρώπου, ἐπὶ πολλὴν ὥραν ὁδοιποροῦντος· εἶτα ἐπορεύθη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἠλία, εὗρε τοῦτον σφυρηλατοῦντα: ἦτον εἰς τὴν τρίτην θέρμανσιν.

— Ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν, αὐθέντα εἶπεν ὁ Ἰησοῦς εἰσερχόμενος ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτοῦ.

— Ἀμήν! ἀπεκρίθη ὁ Ἠλίας μὴ παρατηρῶν τοῦτον.

— Αὐθέντα, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἰησοῦς, περιηγήθην ὅλην τὴν Γαλλίαν, πανταχοῦ δὲ ἤκουσα νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῆς ἐπιτήμης σου, εἰς τρόπον ὥστε σκεπτόμενος ὅτι σὺ μόνος ἠδύνασο νὰ μοὶ δείξῃς τὶ καινὸν...

— Ἀ! Ἀ! εἶπεν ὁ Ἠλίας ῥίπτων ταχὺ ἐπ' αὐτοῦ ὄλεμμα καὶ ἐξακολουθῶν νὰ σφυρηλατῇ.

— Μὲ θέλεις ὡς ἐργάτην; ἐπανέλαβε ταπεινῶς ὁ Ἰησοῦς· ἔρχομαι νὰ σοὶ προσφέρω τὴν ὑπηρεσίαν μου.

— Καὶ τὶ ἠξεύρεις; εἶπεν ὁ Ἠλίας, ἀφίνων ἀμελῶς τὸ πέταλον ἐφ' οὗ εἶχε δώσει τὸν τελευταῖον κτύπον, καὶ ῥίπτων τὴν πυράγραν αὐτοῦ.

— Ἀλλὰ, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἰησοῦς, ἠξεύρω νὰ σφυρηλατῶ καὶ νὰ πεταλόνω καλλίτερον, πιστεύω, παντὸς ἐν τῷ κόσμῳ.

— Ἀνεξαιρέτως; εἶπε περιφρονητικῶς ὁ Ἠλίας.

— Ἀνεξαιρέτως, ἀπεκρίθη ἠρέμα ὁ Ἰησοῦς· ὁ Ἠλίας ἤρχισε γελῶν.

— Τὶ λέγεις περὶ τοῦ πετάλου τούτου; ἐπανέλαβεν ὁ Ἠλίας δεικνύων φιλαρέσκως εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνο ὅπερ εἶχε τελειώσει πρὸ ὀλίγου.

Ὁ Ἰησοῦς τὸ παρετήρησε.

— Λέγω ὅτι δὲν εἶναι κακὸν· ἀλλὰ πιστεύω ὅτι δύναται νὰ γείνῃ καλλίτερον.

Ὁ Ἠλίας ἔδηξε τὰ χείλη του.

— Καὶ εἰς πόσας θερμάνσεις θὰ κατεσκεύαζες ἓν πέταλον ὡς αὐτό;

— Εἰς μίαν μόνην, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Ὁ Ἠλίας ἤρχισε γελῶν· ὡς προείπομεν, αὐτὸς ἐχρειάζετο τρεῖς, πέντε δὲ ἢ ἓξ οἱ ἄλλοι· ἐνόμισεν ὅτι ὁ τεχνόμισθος ἦτο τρελλός.

— Καὶ .. θέλεις νὰ μοὶ δείξῃς πῶς ἐπιτυγχάνεις τοῦτο; εἶπε μὲ ὕφος περιφρονητικόν.

— Εὐχαρίστως, αὐθέντα, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς λαμβάνων ἠρέμα διὰ τῆς πυράγρας, πλησίον τοῦ ἄκμωνος, ῥάβδον ἀκατεργάστου σιδήρου ἣν ἔθηκεν ἐντὸς τῆς καμίνου· εἶτα ἔνευσε πρὸς τὸ παιδίον, ὅπερ ἤρχισε σύρον τὸ σχοινίον τοῦ φυσητηρίου.

Τὸ πῦρ, κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοὺς ἄνθρακας καταπνιγὲν, ὥρμησε κατὰ μικρὰς κυανὰς δέσμας· πληθὺς σπινθήρων ἐσπινθήρισεν: μετ' ὀλίγον ἡ ἐρυθρὰ φλὸξ ἐνηγκαλίσθη τὴν εἰς αὐτὴν προσφερομένην τροφήν· ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὁ ἐπιτήδειος ἐργάτης ἔθρεχε τὴν πυρὰν, ἥτις, στιγμηδὸν ἀποσβεννυμένη, ἐλάμβανε πάραυτα σχεδὸν νέαν ἰσχὺν καὶ χρῶμα ζωηρότερον· τέλος ἡ ἀνθρακιὰ ἐφάνη ὡς τακεῖσα ὅλη. Μετά τινα στιγμὴν ἡ λάβα αὕτη ὠχρίασε, τόσον εἶχε καεῖ ἅπαν τὸ φλογιστὸν μέρος τῶν ἀνθράκων· τότε ὁ Ἰησοῦς ἔσυρεν ἐκ τῆς πυρᾶς τὸν σχεδὸν λευκὸν σίδηρον, θέσας δὲ ἐπὶ τοῦ ἄκμωνος, καὶ στρέφων αὐτὸν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐνῷ ἔκρουε καὶ μετεποίει διὰ τῆς ἑτέρας, εἰς ὀλίγας σφυρηλασίας τῷ ἔδωκε σχῆμα καὶ ἐντέλειαν τῆς ὁποίας τὸ τοῦ Ἠλία πολὺ ἀπεῖχε. Τὸ πρᾶγμα ἔγεινεν οὕτω ταχέως, ὥστε ὁ δυστυχὴς κύριος ἐπὶ κυρίου εἶδε μόνον πῦρ.

— Ἰδοὺ, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Ὁ Ἠλίας ἔλαβε τὸ πέταλον ἐλπίζων νὰ ἀνακαλύψῃ εἰς αὐτὸ ῥαγάδα τινὰ, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔλλειψιν εἶχε τοῦτο· καὶ οὕτω, μολονότι ἡ κακεντρέχεια ἦτον ἀναμεμιγμένη ἐν τῇ ἐξετάσει του, οὐδὲν ἐν τούτοις εὗρεν ἄξιον ψόγου.

— Ναί, ναί, εἶπε στρέφων καὶ ἐπαναστρέφων αὐτὸ ὄχι κακόν... βέβαια, δι' ἕνα ἁπλοῦν ἐργάτην, ὄχι κακόν. Ἀλλὰ, ἐξηκολούθησεν, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἔλλειψίν τινα ἐν τῷ Ἰησοῦ, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ γνωρίζῃ τις νὰ τελειοποιῇ ἓν πέταλον, πρέπει ἀκόμη νὰ ἠξεύρῃ νὰ προσαρμόζῃ τοῦτο εἰς τὸν πόδα τοῦ ἵππου. Μοὶ εἶπες ὅτι ἤξευρες νὰ πεταλόνῃς, νομίζω;

— Μάλιστα, αὐθέντα, ἀπεκρίθη ἡσύχως ὁ Ἰησοῦς.

— Λοιπόν! θὰ κρίνωμεν περὶ τούτου καὶ ἀμέσως μάλιστα· ἰδοὺ εἰς τὴν θύραν τὸν ἵππον τοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐφόρου, ὅστις, ἔχει ἀνάγκην πεταλώματος καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας πόδας.

— Τότε τὰ πάντα βαίνουσι θαυμασίως, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς.

— Δέσατε τὸν ἵππον εἰς τὴν μηχανήν! (1) ἐκραύγασεν ὁ Ἠλίας πρὸς τοὺς ἐργάτας αὐτοῦ.

— Ὤ! δὲν ἀξίζει τὸν κόπον! διέκοψεν ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ γνωρίζω ἰδιόν τινα τρόπον, λυτρώνοντα ἐκ πολλῶν κόπων καὶ ἐκτελούμενον ἐν ὀλιγίστῳ διαστήματι χρόνου.

— Καὶ ποῖος εἶναι ὁ τρόπος σου; εἶπεν ὁ Ἠλίας ἐκπεπληγμένος.

— Ἀμέσως θὰ ἴδητε, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Λέγων τὰς λέξεις ταύτας ἔσυρε μάχαιράν τινα ἐκ τοῦ θυλακίου του, πλησιάσας δὲ πρὸς τὸν ἵππον ἤγειρε μίαν τῶν ὀπισθίων αὐτοῦ κνημῶν, τῷ ἔκοψε τὸν ἀριστερὸν πόδα εἰς τὸν πρῶτον ἀρμὸν, ἔθηκε τὸν πόδα εἰς τὸ δίχειλον, προσήρμοσεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ πέταλον, μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐκολίας, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ διχείλου τὸν πεταλωθέντα πόδα, ἐπλησίασεν αὐτὸν πρὸς τὴν κνήμην, πρὸς ἣν συνεκολλήθη ἀμέσως, ἔκοψε τὸν δεξιὸν πόδα, ἐπανέλαβε τὰ αὐτὰ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας, ἐξηκολούθησεν οὕτως καὶ διὰ τοὺς ἄλλους δύο πόδας, καὶ τοῦτο χωρὶς τὸ ζῶον νὰ φανῇ οὐδόλως ἀνησυχῆσαν ἐκ τοῦ παραδόξου καὶ ἀσυνήθους τρόπου τοῦ νέου τεχνίτου· ὁ Ἠλίας, παρετήρει μετὰ τῆς βαθυτέρας ἐκπλήξεως τὴν ἐργασίαν τελουμένην.

— Ἰδοὺ, αὐθέντα, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς συγκολλῶν τὸν τέταρτον πόδα.

— Βλέπω, εἶπεν ὁ Ἅγιος Ἠλίας, καταβάλλων πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν ἔκπληξίν του.

— Δὲν γνωρίζετε τὸν τρόπον τοῦτον; ἐξηκολούθησεν ἀμελῶς ὁ Ἰησοῦς

— Βέβαια, βέβαια, ἐπανέλαβε ζωηρῶς ὁ Ἠλίας· ἤκουσα περὶ τούτου..., ἀλλ' ἐπροτίμησα πάντοτε τὸν ἕτερον.

— Ἔχετε ἄδικον, οὗτος εἶναι ὁ καλλιηλιότερος καὶ ὁ ταχύτερος.

Ὁ Ἠλίας ἐννοεῖται, ἐφρόντισε νὰ μὴ ἀποπέμψῃ τὸν τόσῳ ἐπιτήδειον ἐργάτην· ἄλλως τε ἐφοβεῖτο, ἐὰν δὲν συνεβιβάζετο μετ' αὐτοῦ, μήπως ἐγκατασταθῇ εἰς τὰ πέριξ, καὶ οὐδόλως ἀπέκρυπτεν ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι οὗτος εἶναι ἐπίφοβος ἀνταγωνιστής· ἐπρότεινε λοιπὸν τὰς συμφωνίας του, αἵτινες ἐγένοντο δεκταί, οὕτω δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐνεκατεστάθη ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ὡς πρῶτος ἐργάτης.

Τὴν ἐπαύριον πρωΐαν, ὁ Ἠλίας ἔπεμψε τὸν Ἰησοῦν νὰ περιέλθῃ τὰ περίχωρα χωρία· ἐπρόκειτο περὶ ἀποστολῶν τινων, αἵτινες ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὑπὸ εὐφυοῦς μεσίτου· ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε.

Μόλις οὗτος ἀπεκρύβη εἰς τὴν στροφὴν τῆς μεγάλης ὁδοῦ, καὶ ὁ Ἠλίας ἤρχισε σπουδαίως σκεπτόμενος περὶ τοῦ νέου τούτου τρόπου τοῦ πεταλόνειν τοὺς ἵππους, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἠγνόει· εἶχεν ἀκολουθήσει τὴν ἐργασίαν μετὰ τῆς μεγαλειτέρας προσοχῆς: παρετήρησε καλῶς εἰς τίνα ἀρμὸν εἶχε γείνει ἡ ἀποκοπή· μεγάλην δ' ἔχων, ὡς προέφημεν, ἐμπιστοσύνην εἰς ἑαυτὸν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιληφθῇ ἐπὶ τῆς πρώτης παρουσιασθείσης περιστάσεως, ὅπως ἐπωφεληθῇ τοῦ μαθήματος ὅπερ εἶχε λάβει.

Ἡ περίστασις αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ· μετὰ μίαν ὥραν, ἱππεύς τις ὠπλισμένος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἔστη πρὸ τῆς θύρας τοῦ Ἠλία· ὁ εἷς τῶν ὀπισθίων ποδῶν τοῦ ἵππου του εἶχεν ἀποβάλει τὸ πέταλον εἰς ἓν τέταρτον λεύγης τῆς πόλεως: ἐλκυσθεὶς δ' οὗτος ὑπὸ τῆς ῥύμης τοῦ κυρίου, διηυθύνθη κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτόν· ἤρχετο ἐξ Ἱσπανίας ἐπιστρέφων εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα εἶχε, πρὸς τὸ μέρος τῆς Σκωτίας, μεγάλας ὑποθέσεις νὰ κανονίσῃ μετὰ τοῦ ἁγίου Δουστάντου· προσδέσας τὸν ἵππον του εἰς ἕνα τῶν σιδηρῶν κρίκων τοῦ ἐργαστηρίου, εἰσῆλθεν εἰς ἓν καπηλεῖον καὶ ἐζήτησε νὰ τῷ φέρωσιν ἓν κύπελλον ζύθου, παραγγέλλων τῷ Ἠλίᾳ νὰ σπεύσῃ.

Ὁ Ἠλίας ἐσκέφθη ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἐργασία ἦτο κατεπείγουσα, αὕτη ἦτον ἡ κατάλληλος στιγμὴ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ταχέως τρόπου, οὗτινος εἶδε τὴν προτεραίαν ἐπιτυχοῦσαν ἀπόπειραν. Ἔλαβε τὴν μᾶλλον ἠκονισμένην μάχαιραν αὐτοῦ, ἀφοῦ πρῶτον ἐπὶ τοῦ ἀκονιστηρίου λίθου περιέφερεν αὐτὴν ἅπαξ ἔτι, ἀνήγειρε τὴν κνήμην τοῦ ἵππου, λαμβάνων δὲ τὸν ἀρμὸν μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, τῷ ἔκοψε τὸν πόδα ἄνωθεν τοῦ ὄνυχος.

Ἡ ἐγχείρησις ἔγεινεν οὕτως ἐπιτηδείως, ὥστε τὸ δυστυχὲς ζῶον, ὅπερ οὐδόλως ὑποπτεύετο, δὲν ἔλαβε τὸν καιρὸν νὰ ἀντιταχθῇ εἰς ταύτην, ἐνόησε δὲ μόνον τὴν ἀποτομὴν ἐκ τοῦ προξενηθέντος, ὑπὸ ταύτης πόνου: ἀλλὰ τότε ἐχρεμέτισεν οὕτω λυπηρῶς καὶ θλιβερῶς, ὥστε ὁ κύριός του ἐστράφη καὶ, ἰδὼν τὸν ἵππον του μόλις δυνάμενον νὰ ἵσταται ὄρθιον ἐπὶ τῶν τριῶν μενόντων αὐτῷ ποδῶν καὶ κινοῦντα τὴν τετάρτην κνήμην, ὁπόθεν

(1) Ἡ μηχανὴ αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν δένονται οἱ πρὸς πετάλωσιν ἵπποι, σύγκειται ἐκ τεσσάρων στήλων.

χείμαρρος αἵματος ἐκυμάτιζεν, ὥρμησεν ἐκτὸς τοῦ καππηλείου σπεύδων πρὸς τὸ ἐργαστήριον, ἔνθα εὗρε τὸν Ἠλίαν πεταλόνοντα ἡσύχως εἰς τὸ δίχειλον τὸν ἀποκοπέντα πόδα· ἐνόμισεν ὅτι ὁ κύριος ἦτο τρελλός· ὁ Ἠλίας τὸν ἐνεθάρρυνε, λέγων αὐτῷ ὅτι ἦτο νέος τις τρόπος τὸν ὁποῖον εἶχε παραδεχθῆ, τῷ ἔδειξε τὸ πέταλον ἐντελῶς προσηρμοσμένον εἰς τὸν ὄνυχα, ἐξερχόμενος δὲ τοῦ ἐργαστηρίου του προσῆλθεν, ἵνα συγκολλήσῃ τὸν πόδα εἰς τὸ ἀποκοπὲν μέρος τῆς κνήμης, ὅπως εἶχεν ἰδεῖ τὴν προτεραίαν πράττοντα τὸν ἐργάτην αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἄλλως τότε συνέβη· τὸ δυστυχὲς ζῶον, ὅπερ πρὸ δέκα λεπτῶν ἐστερεῖτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοῦ αἵματός του, κατέπεσεν ἀσθενὲς καὶ σχεδὸν θνῆσκον. Ὁ Ἠλίας ἐπλησίασε τὸν πόδα πρὸς τὴν κνήμην, ἀλλ' οὐδόλως μεταξὺ τῶν χειρῶν του ἡνώθησαν, ὁ ποῦς ὡς καὶ τὸ σῶμα ὁλόκληρον τοῦ ζώου ἦτον ἀναίσθητος.

Ψυχρὸς ἱδρὼς ἐκάλυψε τὸ μέτωπον τοῦ κυρίου· ἠνόησεν ὅτι ἀπώλετο, μὴ θέλων δὲ νὰ ἐπιζήσῃ τῆς φήμης του, ἔσυρεν ἐκ τῆς θήκης της τὴν μάχαιραν, ἥτις τόσῳ καλῶς εἶχεν ὑπηρετήσει εἰς τὴν ἐργασίαν του καὶ ἔμελλε νὰ βυθίσῃ ταύτην εἰς τὸ στῆθος του, ὁπότε ἠσθάνθη τινὰ κρατοῦντα αὐτὸν ἐκ τοῦ βραχίονος· ἐστράφη, ἦτον ὁ Ἰησοῦς. Ὁ θεῖος μεσίτης εἶχε περατώσει τὰς παραγγελίας του μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος καὶ τῆς αὐτῆς ἱκανότητος συνήθων αὐτῷ εἰς πᾶν ὅ,τι πράττει καὶ εἶχεν ἐπανέλθει δύο ὥρας ταχύτερον παρ' ὅσον τὸν περιέμενεν ὁ Ἠλίας.

—Τί κάμεις, αὐθέντα; τῷ εἶπε σοβαρῶς.

Ὁ Ἠλίας δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου τὸν ἐκπνέοντα ἵππον.

Τοῦτο μόνον εἶναι; εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ἔλαβε δὲ τὸν πόδα καὶ ἐπλησίασε τοῦτον εἰς τὴν κνήμην καὶ τὸ αἷμα ἔπαυσε ῥέον καὶ ὁ ποῦς συνεκολλήθη καὶ ὁ ἵππος ἀνεγερθεὶς ἐχρεμέτισεν εὐχαρίστως, εἰς τρόπον ὥστε, εἰ μὲν ἡ γῆ ἦτον ἐρυθρὰ, θὰ ὡρκίζετό τις ὅτι οὐδὲν συνέβη εἰς τὸ πρὸ ὀλίγου οὕτως ἀσθενὲς, νῦν δὲ οὕτω ζωηρὸν καὶ εὖ ἔχον πτωχὸν τοῦτο ζῶον.

Ὁ Ἠλίας παρατηρήσας ἐπὶ στιγμὴν τοῦτον, συγκεχυμένος καὶ ἔκπληκτος, ἔτεινε τὸν βραχίονα, λαβὼν δ' ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου του ἓν σφυρίον καὶ θραύων τὸ τεχνόσημόν του, ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων αὐτῷ ταπεινῶς: Σὺ εἶσαι ὁ αὐθέντης καὶ ἐγὼ ὁ ἐργάτης.

—Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς γλυκείᾳ τῇ φωνῇ.

Εἰς τὴν τοσούτῳ καθαρὰν καὶ ἁρμονικὴν ταύτην φωνὴν, ὁ Ἠλίας ἐγείρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδε τὸ μέτωπον τοῦ ἐργάτου αὐτοῦ περιεβλημένον στέφανον φωτεινόν· ἀναγνωρίσας τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγονυπέτησε.

—Καλὰ, σοὶ συγχωρῶ, εἶπεν ὁ Χριστός· διότι πιστεύω ὅτι ἐθεραπεύθης τῆς ὑπερηφανείας σου· μεῖνον *κύριος ἐπὶ κυρίου*· ἀλλ' ἐνθυμήθητι ὅτι ἐγὼ μόνος εἰμὶ *κύριος ἐπὶ πάντων*.

Ταῦτα λέγων, ὁ Ἰησοῦς, ἐπέδησεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου καὶ ἠρανίσθη μετὰ τοῦ ἱππέως.

Ὁ ἱππεὺς ἦτον ὁ ἅγιος Γεώργιος.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Μιχ. Α. Ζώρας.

ΛΟΠΕ ΔΕ ΒΕΓΑ (*)

Η ΑΡΠΑΓΗ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ

ΔΙΑΜΕΣΟΝ (*Intermezzo*).

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΠΑΕΖ } σπουδασταὶ	ΔΟΝ ΠΕΤΡΟΣ
ΟΒΙΕΔΟΣ } σπουδασταὶ	ΔΟΝ ΖΟΥΑΝ
ΡΙΓΑΝΙΔΗΣ ἰατρὸς	ΔΥΟ ΑΛΛΟΙ ΙΠΠΟΤΑΙ
ΕΛΕΝΗ θυγάτηρ τοῦ ἰατροῦ.	ΕΙΣ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΟΣ
ΥΠΗΡΕΤΗΣ	Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΟΥ
ΔΥΟ ΙΠΠΟΤΑΙ	ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Ἡ σκηνὴ ἐν Μαδρίτῃ.

ΣΚΗΝΗ Α'.

(Αἴθουσα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἰατροῦ).

Εἰσέρχονται ὁ ΠΑΕΖ καὶ ὁ ΟΒΙΕΔΟΣ.

ΠΑΕΖ. Τί τὰ θέλεις, ἀγαπητέ μου, Ὀβιέδε; Οὐδὲν ἄλλο μέσον ὑπολείπεται διὰ νὰ ἀποκτήσω αὐτὴν τὴν νέαν παρά... ἡ ἁρπαγή.

ΟΒΙΕΔΟΣ. Τὸ ἔσχατον πάντων· ἐὰν δὲν ἐμποδίζῃ καθόλου ὁ πρὸς τὸν πατέρα της φόβος, οὐδὲ ὁ φόβος τοῦ νὰ ἐκτεθῇς, τότε ἐννοῶ ὅτι δύνασαι νὰ καταφύγῃς εἰς τὸ μέσον τοῦτο. Ἐν τούτοις, εἰπέ μοι, δὲν θὰ ἦτο φρονιμώτερον νὰ ζητήσῃς τὴν χεῖρά της ἀπὸ ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει;

ΠΑ. Αἴ! καὶ δὲν βλέπεις ὅτι ὁ γέρων φιλάργυρος οὐδέποτε θὰ συγκατατεθῇ νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ, διὰ νὰ μὴ ἀποχωρισθῇ τῶν χρημάτων του, καὶ πρὸ πάντων ὅτι οὐδέποτε θὰ τὴν δώσῃ εἰς ἐμὲ τὸν πτωχότατον τῶν ἐπὶ γῆς σπουδαστῶν;

ΟΒΙ. Καὶ πῶς παρεσκευάσατε τὸ πρᾶγμα;

ΠΑ. Ἰδοὺ ὅ,τι εὕρομεν καλλίτερον. Ἐπεννοήσαμεν ὅπως ἡ θυγάτηρ του ζητήσῃ νὰ παραστήσωμεν μίαν κωμῳδίαν, διὰ νὰ ἑορτάσωμεν τὴν ἡμέραν τῶν γεννεθλίων τοῦ γέροντος. Ἀφοῦ ἐπρομηθεύθημεν ὅ,τι μᾶς ἐχρειάζετο, τὴν ἀντιγράψαμεν, τὴν ἐμάθομεν, τὴν ἐπρογυμνάσθημεν... τοῦτο δὲ μᾶς παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ βλέπωμεν ἀλλήλους καθ' ἑκάστην... καὶ ἡ παράστασις γίνεται τὴν ἑσπέραν ταύτην.

ΟΒΙ. Μὰ τὴν πίστιν μου ἡ ἰδέα δὲν εἶναι κακὴ, διότι ὑποθέτω ὅτι σὺ μὲν θὰ ὑποκριθῇς τὸν ἐραστὴν, ἐκείνη δὲ τὴν ἐρωμένην.

Πα. Ὁ γέρων, καταγοητευμένος, προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς γείτονας. Πρῶτον καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν δὲν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὰς κλεῖς, καὶ τοῦτο θὰ διευκολύνῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου μας. Ἐλπίζω ἐπὶ σὲ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν. Ἀφοῦ ἅπαξ φύγωμεν, εἴτε ὀργισθῇς εἴτε ὄχι, ἀδιάφορον.

ΟΒΙ. Καὶ ποία εἶναι ἡ κωμῳδία τὴν ὁποίαν θὰ παίξητε;

ΠΑ. Ἡ καλλιτέρα ἐξ ὅσων ἠδυνήθημεν νὰ ἐκλέξωμεν.

ΟΒΙ. Δηλαδὴ ποία;

ΠΑ. Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ἑλένης.

ΟΒΙ. Εἶναι κατάλληλος πρὸς τὴν περίστασιν.

ΠΑ. Ἐλπίζω πρὸ πάντων ὅτι θὰ ἦναι σύμφωνος πρὸς τὴν λύσιν.

ΟΒΙ. Καὶ τίς εἶναι ὁ συγγραφεύς;

ΠΑ. Εἶναι τὸ πρῶτον δοκίμιον νέου ποιητοῦ.

ΟΒΙ. Τὸ πρῶτον ὄνομα εἶναι δύσκολον· μετ' αὐτὴν θὰ γράψῃ χιλίας.

ΠΑ. Καλὰς ἢ κακάς. Ἀλλ' ἐλθέ· ὑπάγωμεν νὰ ἀρχίσωμεν.

(Ἐξέρχονται.)

Εἰσέρχεται ὁ ΙΑΤΡΟΣ καὶ εἷς ὑπηρέτης.

ΙΑΤ. Διευθέτησον καλὰ αὐτὰ τὰ καθίσματα περὶ τὴν αἴθουσαν. Πόσον εἶσαι ἀνεπιτήδειος!... Σπεῦσον νὰ τοποθετήσῃς τὰ προσκεφάλαια. Ἐμπρὸς, ἡ ὥρα παρῆλθεν. Ἄ! ἰδοὺ δύο τῶν προσκεκλημένων.

Εἰσέρχονται ΔΥΟ ΙΠΠΟΤΑΙ.

Α'. ΙΠ. Ἡ Δόνα Γαλιάνδρα εἶναι νεᾶνις χαρίεσσα.

Β'. ΙΠ. Μήπως ἔχῃ μέρος εἰς τὴν κωμῳδίαν;

Α'. ΙΠ. Ναὶ, μάλιστα, καὶ μέρος θαυμάσιον.

ΙΑΤ. (κατ' ἰδίαν.) Φοβοῦμαι μήπως οἱ δύο αὐτοὶ νέοι κάμουν κανὲν λάθος.

Εἰσέρχονται ὁ ΔΟΝ ΠΕΤΡΟΣ καὶ ὁ ΔΟΝ ΖΟΥΑΝ.

ΔΟΝ Ζ. Κύριε δόκτωρ Ῥιγανίδη, εἴθε νὰ ζήσητε χίλια ἔτη ἐλεύθερος φροντίδων καὶ δόλων.

ΙΑΤ. Πρὸς Θεοῦ, μὴ μοῦ εὔχησθε τόσον. Καλῶς ὁρίσατε, ἀγαπητοί μου γείτονες.

Εἰσέρχονται ΔΥΟ ΑΛΛΟΙ ΙΠΠΟΤΑΙ.

Γ'. ΙΠ. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν δόκτορα χιλίας ἡμέρας ὡς αὐτήν.

ΙΑΤ. Μὲ πληροῦτε εὐχῶν, καὶ ἐντρέπομαι διὰ τὴν τόσην φυλοφροσύνην.—Εὐαρεστηθῆτε νὰ καθήσητε. Δόνα Στεφανία, ἰδοὺ διὰ σὰς μία θέσις. — Ἐδῶ, Δὸν Ζουὰν καὶ σεῖς, Δὸν Πέτρε. — Ἐδῶ, εὐγενέστατε κύριε Δὸν Κοσμᾶ.

ΔΟΝ Π. Μὰ τὴν πίστιν μου ἡ ὁμήγυρις εἶναι λαμπρά.

Εἰσέρχονται ὁ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΟΣ καὶ ἡ ΣΥΖΥΓΟΣ του.

ΔΟΝ Ζ. Αὐτοὶ οἱ διαβολοφαρμακοποιοὶ τρυπόνουν παντοῦ.

ΔΟΝ Π. Καὶ αὐτὸς ἐδῶ οὐδέποτε ἔρχεται ἄνευ τῆς συζύγου του, τῆς κυρίας Καθαρσίου.

ΔΟΝ Ζ. Εἶναι συνήθειά των.

ΙΑΤ. Ἔρχεσθε πολὺ ἀργὰ, κύριε Κεβέδε.

ΦΑΡ. Ἤμην λίαν ἐνησχολημένος. Εἶχον νὰ ἐκτελέσω ἀπείρους συνταγάς.

ΙΑΤ. πρὸς τὸν ὑπηρέτην. Ἐμπρὸς, εἰπὲ νὰ ἀρχίσουν, ἐὰν ἦναι ἕτοιμοι.

Η ΚΥΡ. ΦΑΡ. Ἡ ὁμήγυρις εἶναι πλήρης.

Εἰσέρχονται οἱ ΜΟΥΣΙΚΟΙ.

ΜΟΥΣΙΚΟΙ ᾄδοντες.

Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀρλαύζου
ὁ Βερνάρδος, δὲ Κάρπιο, ὁ ἄλκιμος πολεμιστὴς,
προβαίνει ἀπὸ ῥυτῆρος.
θέλει νὰ χορεύσῃ
μὲ τοὺς Μαύρους τῆς Βραγαντίας
καὶ ὁ λυσσαλέος δαίμων
κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα χοιρομήριον.

ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ἀποσύρονται.

Εἰσέρχεται ὁ ΠΑΕΖ διὰ νὰ ἀπαγγείλῃ τὸν πρόλογον (*)

ΠΑ. Ἐκλαμπροτάτη ὁμήγυρις,—Ἐργατικός τις ὑποδηματοποιὸς ἐσυνείθιζε νὰ ἐγείρεται καθ' ἑκάστην πρὸ τῆς αὐγῆς. Ἐνῷ λοιπὸν πρωΐαν τινὰ ἐζήτει τὸν κηρὸν διὰ νὰ ἀλείψῃ τὴν κλωστήν του, πρὶν ἀκόμη ἐξημερώσῃ, ἐδύθισε τὴν χεῖρά του εἰς ἀγγεῖον περιέχον πράγματά τινα τὰ ὁποῖα δὲν δύναμαι νὰ εἴπω. Αἰσθανθεὶς τὴν ἀπάτην του ἠθέλησε νὰ τινάξῃ τὴν χεῖρά του· ἀλλ' ἔπραξε τοῦτο μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἔστειλε τὰ πάντα εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ στόμα του.—Ὁ κηρὸς εἶναι ὁ διευθυντὴς τοῦ θιάσου τῶν ὑποκριτῶν· ὁ ὑποδηματοποιὸς εἶσθε σεῖς· τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρᾶγμα εἶναι εἷς βλάξ. Ἐὰν τις θελήσῃ νὰ ὁμιλήσῃ, νὰ θέσῃ, παρακαλῶ τὸν Θεὸν, τὴν χεῖρα ἐντὸς τοῦ ἀγγείου καὶ τὰ λοιπά.

(Ἀποσύρεται.)

ΟΙ ΘΕΑΤΑΙ κραυγάζοντες.

Ἡ κωμῳδία! ἡ κωμῳδία!

Εἰσέρχονται ὁ ΠΑΕΖ καὶ ἡ ΕΛΕΝΗ.

ΠΑ. Ναὶ, χαρίεσσα Ἑλένη, ὅταν οἱ ὡραῖοί σου ὀφθαλμοὶ ἀτενίζωσι πρὸς ἐμὲ, αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου ὅλον ἀναζωπυρούμενον. Εἶσαι ἡ θεά μου, ἡ βασίλισσά μου, καὶ θέτω τὴν καρδίαν μου πρὸ τῶν ποδῶν σου. Χάριν σοῦ κατέλιπον τὴν Τροίαν, τὴν πατρίδα μου· καθ' ὅλον δὲ τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, ὅλον δῆλα δὴ τὸν καιρὸν καθ' ὅν ἔμενον ἐν τῇ θαλάσσῃ, οὐδὲν ἄλλο ἔκαμνα παρὰ νὰ ἐκφέρω στεναγμοὺς μεγάλους ὡς οἰκίας. Ἔχω πλοῖον περιμένον ἐδῶ πλησίον. Πότε λοιπὸν, ὡραία Ἑλένη, δυνάμεθα νὰ φύγωμεν;

ΕΛΕ. Ἀξιαγάπητε Πάρι, οὐδέποτε πειρασμὸς, ὁ Θεὸς τὸ ἠξεύρει, ὑπῆρξε ζωηρότερος τοῦ ἰδικοῦ μου, καὶ πολὺ ἐπεθύμουν νὰ ἀναχωρήσω μετὰ σοῦ· ἀλλ' ὁ Μενέλαος εἶναι ζηλότυπος, καὶ ἔπειτα, ἐὰν πρέπῃ νὰ σοὶ τὸ ὁμολογήσω, φοβοῦμαι πολὺ τὴν θάλασσαν. Ἄ! ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ κάμωμεν τὸν πλοῦν εἰς ἀμάξιαν, δὲν θὰ ἐδίσταζον οὐδὲ στιγμὴν.

ΠΑ. Πολὺ καλὰ· ἐὰν τοῦτο μόνον σὲ ἐμποδίζῃ, θὰ μισθώσω ἅμαξαν, καὶ θ' ἀποπειραθῶμεν ν'ἀπέλθωμεν οὕτω.

ΕΛΕ. Μετὰ σοῦ θ'ἀπεπειρώμην ὅ,τι ἤθελες ἐπιθυμήσει· καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ λυπηθῆς διὰ τὴν δαπάνην.

ΠΑ. Ἄχ! Κακῶς γνωρίζεις τοὺς ἐραστάς. Ἄμα τὸ βαλάντιόν των ἠχεῖ, δαπανῶσιν ὅλα των τὰ χρήματα εἰς εὐώδη χειρόκτια.

ΕΛΕ. Τί νὰ σὲ εἴπω, φίλε μου; Οὐδὲν εἶμαι ἄνευ σοῦ, καὶ μετὰ σοῦ θέλω νὰ ἦμαι. Καθὼς εἶμαι ὅπου εἶσαι, θὰ ἦμαι πάντοτε ὅπου θὰ ἦσαι. Διότι, βλέπεις, εἶσαι τὸ ὄν τοῦ ὄντος μου: σκέπτομαι, καθὼς σκέπτεσαι, ἐσκεπτόμην, καθὼς ἐσκέπτεσο, θὰ σκέπτωμα., καθὼς θὰ σκέπτησαι. Ἰδοὺ διατί δὲν παρεμβάλλω πλέον δυσκολίας καὶ εἶμαι ἑτοίμη νὰ ἀναχωρήσω, ἔστω καὶ ἂν ὁ Μενέλαος θὰ ἐξωργίζετο καὶ ὁ Ἀγαμέμνων θὰ ἐλύσσα βλέποντες τὴν δραπέτευσίν μας.

ΠΑ. Πῶς; μὲ ἀγαπᾷς μέχρι τοιούτου βαθμοῦ;

ΕΛΕ. Σὲ ἀγαπῶ ὡς τὸ πᾶν.

ΠΑ. Ὁποία εὐτυχία δι' ἐμὲ, Ἑλένη μου!

ΕΛΕ. Γνωρίζεις, Πάρι; εἶσαι ὁ πλαγίαυλός μου. Ἐγὼ δὲ πῶς φαίνομαι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου;

ΠΑ. Σὺ εἶσαι ὁ αἴλασκός μου.

ΕΛΕ. Ὦ οὐρανέ!

ΠΑ. Εἶδές ποτε ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Μανσαναρέζου χοῖρον καταδιώκοντα δειλὴν περιστεράν; Εἶδές ποτε ὄνον τρέχοντα κατόπι μέτρου γεμάτου μὲ κριθήν; Λοιπὸν καὶ ἐγὼ θέλω νὰ σὲ ἁρπάσω ἀπὸ τὸν τόπον τοῦτον μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα, καὶ μάτην θὰ φωνάζῃς ὡς ποτε ἡ Λουκρητία εἰς τὴν Γρενάδην.

ΕΛΕ. Ἐγὼ νὰ φωνάζω;

ΠΑ. Διατί ὄχι;

ΕΛΕ. Δὲν εἶμαι τόσον ἀνόητος. (Ἀκούεται κρότος τυμπάνου.)

(*) Ποιητὴς Ἱσπανὸς διάσημος, σύγχρονος τοῦ Σαιξπήρου, γεννηθεὶς τὸ 1562. Πενταετὴς ἐγίνωσκε τὴν λατινικὴν καὶ ἑνδεκαετὴς ἔγραφε μικρὰ δράματα. Συνέγραψε τετρακόσια δράματα θρησκευτικὰ, (*Autos Sacramentales*) χιλίας ὀκτακοσίας κωμῳδίας, ἄπειρον ἀριθμὸν *Διαμέσων (Intermédes)* ποιήματα διδακτικὰ, ἐπικὰ καὶ ἀστεῖα, ἐπιστολὰς, σατύρας, διαφόρους πραγματείας, συγγράμματα καὶ μέγιστον ἀριθμὸν *sonnétων*. Τὰ δραματικά του ἔργα εἰσὶ διηρημένα εἰς ἡμέρας καὶ οὐχὶ εἰς πράξεις, ὡς ἐγίνετο παρά τε τοῖς ἀρχαιοτέροις τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ τοῖς σήμερον ποιηταῖς. Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν συγγραμμάτων του ἐπλήρωσεν 133 χιλιάδας σελίδας καὶ συνέκειτο ἐξ 21 ἑκατομμυρίου στίχων. Ἐκέρδισεν ἐκ τῶν κωμῳδιῶν του 80 χιλιάδας δουκάτων καὶ ἐκ τῶν *Autos* 16 χιλιάδας, ποσὸν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον διὰ τὴν ἐποχήν του, ὅτε ἄλλοι σύγχρονοι αὐτοῦ, ὡς καὶ μεταγενέστεροι, ἔθνησκον ὑπὸ τῆς πείνης. Ἡ μικρὰ κωμῳδία, ἥτις σήμερον προσφέρεται εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς *Ἀνατολικῆς Ἐπιθεωρήσεως*, ἀνήκει εἰς τὰ *Intermédes* ἅτινα, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος καταφαίνεται, παρίσταντο κατὰ τὰ μεταξὺ τῶν πράξεων διαλείμματα. Τοιαῦτα πολλὰ ἔγραψε καὶ ὁ Καλδερών, ἕτερος ἐπιφανὴς Ἱσπανὸς δραματικός.

(*) Πρὸ τῆς κωμῳδίας ὁ διευθυντὴς τοῦ θιάσου (*autor*) ἀπήγγειλε πρόλογον ὀνομαζόμενον *Loa*.

Εἰσέρχεται ὁ ΟΒΙΕΔΟΣ ἐν στολῇ στρατιωτικῇ.

ΟΒΙ. Τί περιμένετε, ἐκλαμπρότατε ἀρχηγέ; ἡ θάλασσα εἶναι γαληνιαία.

ΠΑ. Περιμένω ἀπὸ τὴν Τετονάνην δύο πίθους ἅλμης καὶ δύο κοφίνους διπύρων. Ἔβαλες εἰς τὸ πλοῖον τὰ κιβώτια τῆς Ἑλένης;

ΟΒΙ Μάλιστα, μετέφερα ὅλα της τὰ κοσμήματα.

ΠΑ. Καλά· ἀναχωροῦμεν. (Πρὸς τὴν Ἑλένην.) Θέλω νὰ σὲ ἀπαγάγω εἰς Τροίαν, ἔστω καὶ ἂν σὲ φέρω ἐπὶ τῶν ὤμων μου. Ἐμπρός, πήδα ἐπάνωμου.

ΕΛΕ. Δὲν θὰ δυνηθῆς νὰ μὲ σηκώσης.

ΠΑ. Μὲ ἐκλαμβάνεις λοιπὸν διὰ μαλακὸν τυρόν; Εἰς τὰ ὅπλα, Τρῶες, εἰς τὰ ὅπλα! ἂς ἐπιβιβασθῶμεν! ἂς ἐπιβιβασθῶμεν.

(Ἀναχωροῦσι, κροτοῦντος τοῦ τυμπάνου.)

ΔΟΝ Ζ. Χαριέστατα!

ΔΟΝ Π. Τέλειον!

ΙΑΤ. Τῷ ὄντι, ἡ ἰδέα εἶναι ἀστεία.

ΦΑΡΜ. Θὰ τὴν ἔβλεπον δεκάκις κατὰ συνέχειαν.

Α΄. ΙΠ. Καὶ ἐγὼ ἑκατοντάκις, χωρὶς νὰ κουρασθῶ.

Β΄, Ιπ. Ἡ Δόνα Γαλιάνδρα παίζει πολὺ καλὰ τὸ μέρος της.

ΚΥΡΙΑ ΦΑΡΜ. Θαυμάσια.

ΙΑΤ. Ἡ Ἀμαρυλλίς, ἡ λαμπρὰ ὑποκρίτρια, ἂς προσέξῃ καλά.

ΔΟΝ Π. Ὁποία χάρις!

ΔΟΝ Ζ. Ὁποία εὐκολία!

ΠΕΤ. Πολὺ βραδύνουν νὰ ἐπανέλθουν.

Γ΄. ΙΠ. Δὲν ἀκούω πλέον τίποτε.

Εἰσέρχεται ΥΠΗΡΕΤΗΣ.

ΥΠΗΡ. Τρέξατε, κύριε.

ΙΑΤ. Τί συμβαίνει;

ΥΠΗΡ. Ὁ Πάρις ἥρπασε τὴν Ἑλένην.

ΙΑΤ. Τὸ ἠξεύρομεν κάλλιστα ἀνόητε!

ΥΠΗΡ. Σᾶς λέγω, ὁ Παὶς ἥρπασε τὴν κόρην σας.

ΙΑΤ. Ἀ! κατάρα! (Ὅλοι ἐγείρονται.) Ὁ σκύλος!

ΥΠΗΡ. Ὁ σκύλος, ὁ γάτος, ἀδιάφορον... Ἐπῆραν ἀπὸ τὸ γραφεῖόν σας τέσσαρας σάκκους γεμάτους δουβλόνια.

ΙΑΤ. Γείτονές μου, φίλοι μου, εἰς τὰ ὅπλα! Ζήτω ὁ Χριστός! Παρέστησαν τὴν ἁρπαγὴν τῆς Ἑλένης, διὰ νὰ μοῦ ἁρπάσουν ὅ,τι ἔχω... Εἰς τὰ ὅπλα! εἰς τὰ ὅπλα! (Ἐξέρχονται.)

ΣΚΗΝΗ Β΄.

Δωμάτιον Ξενοδοχείου.

Εἰσέρχονται ὁ ΠΑΕΖ, ἡ ΕΛΕΝΗ καὶ ὁ ΟΒΙΕΔΟΣ.

ΟΒΙ. Ἴδοὺ σεῖς εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν μου.

ΠΑ. Καὶ εἴμεθα τοῦ λοιποῦ ἐν ἀσφαλείᾳ. (Πρὸς τὴν Ἑλένην.) Συλλογισθῆτε ὅτι εἶσθε εἰς τὴν Τρῳάδα: ὁ Ἕλλην δὲν θὰ σᾶς ἐπανίδῃ πλέον.

ΕΛΕ. Ἀκούω ἀνθρώπους.

ΟΒΙ. Τίς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν οἰκίαν, ἀφοῦ εἰς οὐδένα ἐνεπιστεύθητε τὸ μυστικόν μας; (Εἰσέρχονται ὅλα τὰ πρόσωπα.)

ΙΑΤ. Ἴδοὺ αὐτόν.

ΕΛ. Ἐχάθην!

ΠΑ. Ἀπέθανα!

ΦΑΡ. Μὴ παραφέρεσθε.

ΙΑΤ. Ἔξελθε ἀπ' ἐδῶ τάχιστα, κακοήθη!

ΕΛΕ. Πάτερ μου! κύριέ μου!

ΠΑ. Κύριέ μου! πάτερ μου!

ΕΛΕ Πολυαγάπητέ μου πάτερ!

ΠΑ. Πάτερ μου πολυαγάπητε!

ΔΟΝ Ζ. Σιγὰ, ἄρχων προλύτα.

ΙΑΤ. Σιγά; σιγά; θὰ φονεύσω καὶ τοὺς δύο.

ΠΑ. Συγγνώμην, ἐκλαμπρότατε Ῥιγανίδη. Ῥιγανίδη ἐκλαμπρότατε συγγνώμην.

ΙΑΤ. Νὰ σὲ συγχωρήσω, προδότα, ἐνῷ ἁρπάζεις εἰς τὴν Τροίαν τὴν κόρην μου καὶ τὰ χρήματά μου; Μήπως κατὰ τύχην ἦμαι Ἕλλην;

ΠΑ. Ὄχι· ἀναμφιβόλως εἶσθε πενθερός μου.

ΙΑΤ. Αἰσθάνομαι ὅτι ἀρχίζω νὰ συγκινοῦμαι.

ΠΑ. Λοιπὸν ἐναγκαλίσθητέ μας, καὶ ἂς χορεύσωμεν.

ΜΙΑ ΦΩΝΗ. Θὰ ἤμεθα ὅλοι τῆς ἑορτῆς.

ΕΛΕ. Ὦ! φίλτατε Πάρι, σὲ προτιμῶ ἀπὸ ὅλους τοὺς κυρίους τῆς αὐλῆς.

ΠΑ. Καὶ ἐγὼ, ὡραία μου Ἑλένη, σὲ προτιμῶ ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας δεσποινίδας. (Μουσικὴ καὶ χορός.)

ΛΑΜΠΡΟΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΓΑΛΑΤΕΙΑ.

Α΄.

Εἶναι γλυκεῖα ἡ σιωπὴ τῆς νυκτός· εἶναι γλυκὺς ὁ ψίθυρος τῆς θαλάσσης καὶ ἡ ὠχρὰ σελήνη· ἀλλ' εἶναι πολὺ γλυκύτερον τὸ ᾆσμα τοῦ ποιμένος αὐλητοῦ, ὅστις παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας βαυκαλίζει τὸ κοιμώμενον ποίμνιόν του.

Ἡ θάλασσα ἐνωτισθεῖσα ἀκολουθεῖ τὸν μελαγγολικὸν Λύδιον ῥυθμὸν τοῦ ποιμένος καὶ ὁσάκις παύει ἡ μελῳδία τοῦ αὐλητοῦ τὸ ἓν κῦμα φιλεῖ περιπαθῶς τὸ ἕτερον καὶ τὸ ἕτερον κῦμα τὴν ἀκτήν.

Εἰς τὴν διακοπτομένην ὑπὸ τῶν λυγμῶν καὶ δακρύων μελῳδίαν ἀντηχεῖ ἐνίοτε ὡς ἐπῳδὴ ἡ λέξις Γαλάτεια καὶ τὰ κύματα ἐπαναλαμβάνουσι μετὰ στοργῆς « Γαλάτεια.... Γαλάτεια ».

Γνωρίζετε τίς ἦτον ἡ Γαλάτεια;

Β΄.

Ἡ Σελήνη ἐρώτιζε τὰ λευκὰ τῆς Ἀμφιτρίτης κύματα ὠχρὰ καθὼς τμῆμα ἀρχαίας στήλης ἀνορυχθὲν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ αἱ Νηρηΐδες καλπάζουσαι ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ ἐγείρουσαι τὸ στῆθος λευκότερον ἀρροῦ παρηκολούθουν τὴν Γαλάτειαν, ἥτις ἐπὶ νώτων δελφῖνος καθημένη ἤρχετο πρὸς τὴν ἀκτήν, ὑπερήφανος ὡς Ἀμαζὼν καὶ γλυκεῖα ὡς ἡ Ἑσπέρα.

Οἱ βόστρυχοί της κατέπιπτον ἐπὶ τῶν ὤμων ὡς χρυσὴ βροχὴ καὶ ὅταν ἀνελίσσοντο ὑπὸ τοῦ Ζεφύρου εἰς τὸ ῥῶς τῆς Σελήνης, ἐνόμιζες ὅτι ἔβλεπες δύο χρυσᾶς πτέρυγας ἁπλωμένας εἰς τὸν ἀέρα.

Ἦτο λευκὴ ὡς ὁ ἀφρὸς καὶ τὰ πορφυρᾶ της χείλη ὡμοίαζον φύλλον ῥόδου, ὅπερ ὁ ἄνεμος τινάσσει ἐπὶ τῆς χιόνος. Ἐπιδερμὶς λεπτὴ ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπόν της καὶ τοὺς βραχίονας. Ἔλεγες ὅτι θὰ διαῤῥαγῇ καὶ ἀπὸ τῶν πόρων θὰ ἀναβλύσῃ αἷμα καθὼς καὶ πάχνη, ἥτις καλύπτει τὰ φύλλα τῶν χόρτων.

Λέγουσιν ὅτι τοιαύτη μόνη ἡ ὡραία Κλεοπάτρα ἤρχετο πρὸς τὸν Ἀντώνιον εἰς τοὺς Ταρσοὺς τῆς Κιλικίας.

Ὁ αὐλὸς τοῦ ποιμένος ἐρρύθμιζε τὸν δρόμον τοῦ Δελφῖνος ἀπὸ τῆς παραλίας· μετ' ὀλίγον ἐσίγησε τὸ ᾆσμα... αἱ Νηρηΐδες ἔστησαν τὸν ῥοῦν των... ἡ δὲ Ἀκτὴ εἶδε κλαίουσα τὴν Γαλάτειαν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἄκιδος.

Γ΄.

Ἦσαν εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι! Λέγουσιν ὅμως ὅτι ἡ Ἀκτὴ ἠγάπα πλειότερον τὸν Ἄκιν καὶ ὁ Ἄκις πλειότερον τὴν Γαλάτειαν.

Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθε σιωπὴ βαθεῖα καὶ οἱ ἔρημοι βράχοι ἐπανελάμβανον τοὺς πόθους τῶν ἀγαπωμένων.

ΓΑΛΑΤΕΙΑ.

—Εἰπέ μοι διατί τὸ ᾆσμά σου εἶναι τόσον γλυκύ; Διατί ἑκάστη λέξις σου εἶναι ἁρμονία κ' ἑκάστη πτυχή τῆς φωνῆς σου μελῳδία; Τίς σὲ ἐδίδαξε νὰ ψάλλῃς ὁ Ἀπόλλων ἢ αἱ Μοῦσαι;

ΑΚΙΣ.

Ὁ Ἔρως καὶ ἡ Γαλάτεια! Διατί νὰ λέγηται λευκὸς ὁ ἀφρὸς τῆς θαλάσσης ἐνῷ τὸ στῆθός σου εἶναι πολὺ λευκότερον; διατί νὰ θαυμάζωμεν τό ῥῶς τοῦ ἡλίου, ἐνῷ ἡ κόμη σου εἶναι τόσον λαμπρά; διατί Γαλάτεια νὰ προτιμῶμεν τὴν εὐωδίαν τοῦ Ναρκίσσου ἐνῷ ἡ πνοή σου εἶναι τόσον εὐώδης; διατί νὰ θαυμάζωμεν τό ῥόδον ἐνῷ τά ῥόδινα ταῦτα χείλη εἶναι πολὺ ὡραιότερα;

ΓΑΛΑΤΕΙΑ.

Ὅταν ὁ ψίθυρος τῶν κυμάτων μὲ ἐξυπνᾷ τὴν πρωΐαν, νομίζω ὅτι εἶναι ἠχὼ τῆς φωνῆς σου,ὅτι ὁ στόνος τοῦ Ζεφύρου εἶναι στεναγμὸς τοῦ Ἄκιδος. Διατί νὰ γεννηθῶ μεταξύ τῶν κυμάτων; Ἀ! ἡ Γαλάτεια σ' εἶναι ὄποπτος...

ΑΚΙΣ.

Ἡ θάλασσα εἶναι ἄστατος· ἀλλ' ἡ Γαλάτεια πιστή! Ἡ θάλασσα εἶναι σκληρὰ καὶ ἡ Γαλάτεια ἔχει καρδίαν παιδός.

Δ΄.

....Καὶ ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος παρὰ τὴν ἔρημον ἀκτήν. Ὁ ποιμὴν ἔκλινε γόνυ καὶ ὅταν ἠγέρθη εἶδε νὰ ἀναβλύζωσι δάκρυα ἀπὸ τῶν στυγνῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Ποσειδῶνος· ἀλλ' οὐδέν... οὐδὲν ἠνόησε. Μόνη ἡ Γαλάτεια ἠνόησε τὸ αἴνιγμα καὶ ἔκρυψεν ἓν δάκρυ καταπίπτον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν της.

Μετ' ὀλίγον ὁ ποιμὴν ἐπανέλαβε τὸ ᾆσμα καὶ ἐκοιμήθη ἡ Γαλάτεια εἰς τοὺς κόλπους του. Σιγὴ ἤπλοῦτο περὶ αὐτοὺς βαθεῖα.

Μία μόνον ποιμενὶς περιεφέρετο δειλὴ, ἣν ἤθελες ἐκλάβει ἀντὶ μαγίσσης.

Ε΄.

ΑΚΙΣ.

Ποῦ ὑπάγεις μικρὰ ποιμενίς· εἶσαι ὡραία καὶ εἶσαι σκληρά. Διατί ἦλθες νὰ διασκορπίσης τόν γλυκύν ὕπνον ἀπό τῶν βλεφαρίδων τῆς Γαλατείας μου;

ΑΚΤΗ.

Ἦλθον νὰ παρασκευάσω τὴν εὐτυχίαν μου ἐντὸς τοῦ πόματος τούτου ἀναμίξασα τὴν ἄγρωστιν τοῦ Γλαύκου. Πόσον εὐτυχεῖς οἱ ἀγαπώμενοι. Ἀλλ' αὔριον; αὔριον ἐπέρχεται ὁ θάνατος καὶ διαλύει τὰ ὄνειρα. Ἡ Γαλάτεια εἶναι ἀθάνατος καὶ ὁ Ἄκις θνητός.

. . . . .

Ὁ Ἄκις ἐδάκρυσε καὶ ἡ Ἀκτὴ ἐξηκολούθει.

ΑΚΤΗ.

Διατί ἀντί τοσούτου ἔρωτος δέν ἐζήτησες τήν ἀθανασίαν; Τί ἤθελες δώσει εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἠδύνατο νά σέ καταστήσῃ ἀθάνατον;

ΑΚΙΣ.

Τὸ πᾶν ἐκτὸς τοῦ ἔρωτός μου.

. . . . .

Ἡ Ἀκτὴ ἐσκέφθη ὀλίγον καὶ εἶπε καθ' ἑαυτήν· « ὁ ποιμὴν δι' ἐμὲ πλέον δὲν ζῇ » τῷ προσέφερε τὸ κύπελλον καὶ τῷ εἶπεν « Ἔσο ἀθάνατος! »

Ὁ Ἄκις ἔλαβε τὸ κύπελλον καὶ ἐρρόφησε τὸ πόμα μέχρι τῆς τρυγός.

Ἡ Ἀκτὴ ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Γαλάτειαν.

ΣΤ΄.

Ὁ ποιμὴν ἐξηκολούθει τὸ ᾆσμα... μετ' ὀλίγον ἐκπίπτει ἀπὸ τῶν χειρῶν του ὁ αὐλὸς καὶ τὸ βλέμμα του θολοῦται. Αἰσθάνεται πόνους καὶ οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας του ἀνεγείρουσι τὴν κοιμωμένην Γαλάτειαν.

Ὁ αὐλητὴς μετ' ὀλίγον ἐσίγησε καὶ οὐδεὶς ἤκουσε πλέον τὸ ᾆσμά του· μόνη ἡ ἠχὼ ἐπανελάμβανεν ἐνίοτε τοὺς στόνους τοῦ ποιμένος.

Ζ΄.

Καὶ ἡ ἐπελθοῦσα πρωΐα εὗρε κλαίουσαν τὴν Γαλάτειαν ἐπὶ τῆς παραλίας, καὶ ἤκουσεν αὐτὴν ἡ σιγὴ νὰ ἐπιφωνῇ

—Ἀκτὴ, Ἀκτὴ, κατηραμένη Ἀκτή!

Λέγουσιν ἔπειτα ὅτι τὰ δάκρυά της τὰ ὁποῖα ἔπιεν ἡ θάλασσα μετεβλήθησαν εἰς στιλπνοὺς μαργαρίτας καὶ ἡ Γαλάτεια δὲν ἐφάνη πλέον ἐπὶ τῆς γῆς.

ΙΕΡΕΜΙΑΣ.

Ο ΣΑΡΔΑΝΑΠΑΛΟΣ.

Μεταξὺ τῶν τρυφηλοτέρων καὶ μαλθακοτέρων τοῦ ἀρχαίου κόσμου οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουσι τὸν τελευταῖον τῶν Ἀσσυρίων βασιλέα, τὸν Σαρδανάπαλον (*) ἀκμάσαντα περὶ τὰ 764 Π.Χ.

Ἡ βασιλεία τῶν Ἀσσυρίων κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτῆς ἔτη ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῶν Μήδων· ὁ δὲ βασιλεὺς τούτων ἐζήτει νὰ καταλύσῃ αὐτήν. Διότι ὁ Σαρδανάπαλος ὅστις ἦτον υἱός τοῦ Ἀνακινδαράξου πρώην βασιλέως τῆς Νίνου (**) εἶχε παραμελήσει τὰ πολιτικά του καθήκοντα καὶ ἐνετρύφα μετὰ γυναικῶν καὶ παλλακίδων, ἐνδυόμενος καὶ αὐτὸς γυναικεῖα (***) καὶ ἀπομιμούμενος τὴν γυναικείαν φωνήν. (†)

Ἐκτὸς Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου τοῦ μόνου ἐν ἐκτάσει περιγράψαντος τὸν τρυφηλὸν καὶ μαλθακὸν αὐτοῦ βίον, εἶναι καὶ ὁ Μανασσῆς, εἷς τῶν εὐφαντάστων καὶ εὐγλώττων βυζαντινῶν ποιητῶν, ὅςις διηγεῖται τὸν Σαρδανάπαλον οὕτωσι διαιτώμενον. (††)

Ὡς ὁ Σαρδανάπαλος ἦρξε τῶν Ἀσσυρίων,
γάστρης ἀνὴρ, καὶ τρυφηλὸς, λάγνος καὶ γυναικεῖος,
ὃς ἐκθηλύνας ἑαυτὸν, καὶ γυναιξὶ συγκλείσας,
ὑπέγραφε τὸ πρόσωπον, ἔβαπτε τὰς ὀφρύας,
ἐξύρει καὶ τὸ γένειον μέχρις ἐπιδερμίδος.
ἐδείκνυ καὶ τὰς παρειὰς ἐψιμυθιωμένας,
καὶ πᾶν τὸ πρόσωπον ἁπλῶς εἶχεν ἐξηλλαγμένον,
καὶ μάχλος ἦν, καὶ μαλακὸς, χαῦνος καὶ θηλυδρίας,
μόνης τρυφῆς ἐφρόντιζε, μόνης ἁβρᾶς τραπέζης,
συνήσθιε, συνέπινεν εὐνούχοις, καὶ μαχλάσι.
καὶ πᾶς ὁ βίος ἦν αὐτῷ πλήρης ἀκολασίας,
Αὐτὸς μὲν οὖν συγκέκλειστο σὺν γυναιξὶν ἀσέμνοις
ἀθέατος, ἀόρατος, ἄρχουσι, ἰδιώταις,
θερμοῖς λουτροῖς ἐνειπαθῶν καὶ μαλακοῖς ἀμφίοις.
Διῴκουν δὲ τὰ πράγματα τούτῳ τῆς βασιλείας
οἱ στρατηγοὶ τῶν πόλεων, ἐθνάρχαι καὶ χωράρχαι.
Οὕτως ἐβίου μαλακῶς, οὕτως ἐκλύτως εἶχεν
ἕως εἰς βόθρον ἑαυτὸν ἤγαγεν ἀπωλείας,
καὶ σὺν αὐτῷ ἀπώλεσε καὶ τὰ τῆς βασιλείας.

Τοιοῦτον τοῦ Σαρδαναπάλου βίον διάγοντος ἐν τοῖς ἀνακτόροις αὐτοῦ, οἱ στρατηγοὶ καὶ ὑπουργοὶ τῆς βασιλείας του ἤγον καὶ ἔφερον αὐτὴν, ὅπως τοῖς ἐφαίνετο καλὸν (†††) Ὁ δὲ προμνημο-

(*) Διόδωρ. Σικ. Β. § 23.

(**) Βαρῖνος ἐν λ. σελ. 590. ἔκδ. Ἐνετίας 1779.

(***) Διόδωρ. Σικ. ἐνθ. ἀνωτ. « Σαρδανάπαλος ἔσχατος γενόμενος Ἀσσυρίων βασιλεὺς,ὑπερῆρεν ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ τρυφῇ καὶ ῥᾳθυμίᾳ. Χωρὶς γὰρ τοῦ μηδ' ὑφ' ἑνὸς τῶν ἔξωθεν ὁρᾶσθαι βίον ἔζησε γυναικὸς καὶ διαιτώμενος μὲν μετὰ τῶν παλλακίδων, πορφύραν δὲ καὶ τὰ μαλακώτατα τῶν ἐρίων τελεσιουργεῖν, στολὴν μὲν γυναικείαν ἐνδεδύκει τὸ δὲ πρόσωπον καὶ πᾶν τὸ σῶμα ψιμυθίοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τῶν ἑταιρῶν ἐπιτηδεύμασιν ἀπαλώτερον πᾶσης γυναικὸς τρυφερᾶς κατεσκεύασατο. »

(†) Διόδωρ. ἐνθ. ἀνωτ. « ἐπετήδευσε δὲ καὶ τὴν φωνὴν ἔχειν γυναικώδη. »

(††) Μανασσῆ σύνοψις ἱστορικὴ. φυλ. *Venetiis MDCC XXIX.*

(†††) Δίων Χρυσόστομος. *brat. LXII.* 323.

νευθεὶς Ἀρβάκης σχὼν τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἴδῃ καὶ αὐτοπροσώπως τὸν Σαρδανάπαλον ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διατελοῦντα ἐρόνευσεν αὐτὸν ἐγχειριδίῳ. (§)

Ἀρβάκης γὰρ ὁ στρατηγὸς πολλάκις ἱκετεύων
τὸν Σαρδανάπαλον ἰδεῖν, καὶ στῆναι πρὸ προσώπου,
(οὔποτε γὰρ ἑώρακεν αὐτόν, οὐδ' ἐν ὀνείροις.)
καὶ τὰ πολλὰ μὲν ἀστοχῶν πρὸς τὸ πεποθημένον,
μόλις δ' εὑρὼν ὡς ἔρμαιον τὸ τοῦτον ἱστορῆσαι,
ὡς εἶδεν, ὡς ἑώρακεν ἐψιμμυθιωμένον,
ἀτριχολειοπώγωνα, γυναικοπροσωπίαν,
πορφύραν διαξαίνοντα μετὰ τῶν κορασίων,
εὐνούχοις τε συμπαίζοντα καὶ συνασχημονοῦντα,
ἀγανακτήσας ἔπαισεν αὐτὸν ἐγχειριδίῳ,
καὶ τῶν ἐγκάτων ὤθησε μέχρις αὐτοῦ τὸ ξίφος,
καὶ θάνατον ἐπότισε καὶ κύπελλον ὀλέθρου,
τὸν μέχρι τότε τρυφηλῶς ἐκδεδιητημένον,
καὶ τοῖς κρατῆρσι χαίροντα μέχρι τοῦ περιόρθρου.

Ἡ τοιαύτη καταστροφὴ τοῦ Σαρδαναπάλου φαίνεται ἡμῖν ἀπίθανος διότι ὅσῳ τρυφηλὸς καὶ ἂν ἦτο πάντως θὰ ὑπερήσπιζεν ἑαυτόν· ἄλλως τε δὲ ὁ Διόδωρος (§§) μᾶς διηγεῖται τὰ ἑξῆς περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ «θρυλομένου» (§§§) τούτου βασιλέως.

Ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τῆς βασιλείας τοῦ Σαρδαναπάλου ἦτον εἰς θέσιν λίαν οἰκτράν, χαλδαῖος (ἱερεύς) τις Βαβυλώνιος προεφήτευσεν ὅτι ἡ καταστροφὴ ταύτης ἐγγίζει καὶ ὅτι αὕτη περιεμένετο ἀπὸ τὸν Ἀρβάκην, φίλον του ὄντα. Ὁ Ἀρβάκης ἐπαινέσας τὸν ἄνδρα τῷ ὑπεσχέθη ὅτι ἐὰν ἡ προφητεία του ἐκπληρωθῇ θὰ τῷ δώσῃ τὴν ἡγεμονείαν τῆς Βαβυλῶνος. Εὐθὺς δὲ ἔκαμε συνωμοσίαν μετὰ τοῦ Βελέσυος· καὶ οὕτω ὁ μὲν Βέλεσυς ἀποστατήσας τοὺς Βαβυλωνίους, ὁ δὲ Ἀρβάκης τοὺς Μήδους καὶ ἄλλα τινὰ περίχωρα ἔθνη, συνήχθησαν πλησίον τῆς Νίνου ἔνθα ἦτο καὶ ὁ θρόνος τοῦ Σαρδαναπάλου.

Ὁ Σαρδανάπαλος γνοὺς τὴν ἀποστασίαν εὐθὺς ἐξήγαγεν ἐναντίον των τετρακοσίας χιλιάδας στρατιωτῶν. Ἐν τῇ μάχῃ ἐπὶ πεδίου λαβούσῃ χώρᾳ, οἱ ἀποστάται ἐνικήθησαν καὶ ἐδιώχθησαν εἰς τὸ πλησίον τῆς Νίνου ὄρος. Γενομένης καὶ δευτέρας συμπλοκῆς πάλιν οἱ ἀποστάται ἐνικήθησαν· ὁ δὲ Σαρδανάπαλος διεκήρυξεν ἤδη ὅτι ὅστις μὲν ἤθελε φονεύσει τὸν Ἀρβάκην θὰ λάβῃ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς πράξεώς του διακόσια τάλαντα (*) χρυσίου, ὅστις δὲ ζῶντα ἤθελε ζωγρήσει αὐτὸν θὰ καταστῇ ἔπαρχος τῶν Μήδων. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ Σαρδαναπάλου οὐδόλως ἠκούσθη, καὶ δι' αὐτὸ ἐγένετο καὶ τρίτη μάχη καθ' ἣν πάλιν ἐνίκησε καὶ ἀπεδίωξε τοὺς ἡττηθέντας μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Βαβυλωνίας, ὁ λάγνος καὶ μαλθακὸς Σαρδανάπαλος.

Βλέποντες οἱ ἀποστάται ὅτι οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἔπραξαν ἐζήτησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας των. Καὶ τοῦτο θὰ ἐγίνετο, ἐὰν ὁ Βέλεσυς δὲν τοῖς ἔλεγε νὰ παραμείνωσι πέντε εἰσέτι ἡμέρας. Καὶ πράγματι, ἡ πέμπτη ἡμέρα διὰ τὸν Ἀρβάκην ἦτον ἡμέρα χαρμόσυνος. Οἱ Βατριανοὶ ἐρχόμενοι νὰ βοηθήσωσι τὸν Σαρδανάπαλον ἐμποδίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρβάκου, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς διεσκέδαζεν οἱ δὲ στρατιῶται του συνευώχουν. Στρέφει λοιπὸν ἐναντίον τῶν Ἀσσυρίων καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν στρατηγῶν καὶ στρατιωτῶν φονεύει. Ὁ δὲ Σαρδανάπαλος διὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτισθῇ ἀποπέμπει κατὰ πρῶτον τὴν οἰκογένειάν του μεθ' ἱκανοῦ χρυσίου πρὸς τὸν εὐνοϊκώτερον αὐτοῦ ἄρχοντα τῆς Παφλαγονίας. Εἶτα δὲ συσωρεύει πάντα τὸν πλοῦτόν του, τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτά του, τὰς παλλακίδας, τοὺς εὐνούχους εἰς ἓν δωμάτιον τῶν ἀνακτόρων του καὶ θέτει πῦρ· συνεκάη δὲ καὶ αὐτὸς μετ' ἐκείνων.

Τὴν διήγησιν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ ἀνωτέρω Μανασσῆς ὡς ἀκολούθως. (**)

(§) Μανασσῆς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 11. *d.*

(§§) Διόδ. Σικ. Β. 24, 25.

(§§§) Διον. Χρυσοστόμου *orat. LXII.* 322.

(*) Δηλ. 70000 δραχμὰς· διότι καθ' Ἡρόδοτον (Βιβλ. Γ. 89) «τὸ Βαβυλωνιακὸν τάλαντον ἐξισοῦτο μὲ 70 εὐβοϊκὰς μνᾶς» Ἡ δὲ εὐβοϊκὴ μνᾶ ἄξιζεν 100 δραχμάς.

(**) Μανασσῆς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 12.

. . . . . ἀκούσαντες οἱ πρόσηκοι χαλδαῖοι
χοιρόβιον αὐτόχρημα τυγχάνειν καὶ κτηνώδη
τῶν Ἀσσυρίων κράτορα τὸν Ἀνακυνδαράξου,
ἀρχιστοφιλοπαίγμονα, ζῶντα γυναικομίρως,
αὐτοῦ καταφρονήσαντες ὡς μαλακοκαρδίου,
ἐπῆλθον ἐκστρατεύσαντες ἐν βριαρᾷ δυνάμει.
Καὶ συμπλακέντες τῷ στρατῷ τῷ τοῦ Σαρδαναπάλου·
Κἀκεῖνος γὰρ ἀναμαθὼν τὴν τόλμην τῶν Χαλδαίων,
οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλ' ἔπεμψεν ἄνδρας ἀξιομάχους.
Ἐτρέψαντο τοὺς στρατηγοὺς, ἤττησαν κατὰ κράτος.
Ὅπερ ὡς ἔγνω δείλαιος ἀπορηθεὶς ἐκ πάντων,
πυρὰν ὑφῆψε λιπαρὰν ὕλαις ἀφθόνοις θρέψας,
καὶ τὰς χρυσὰς συναγαγὼν καὶ λιθοστρώτους κλίνας,
καὶ τοὺς ποικίλους στολισμοὺς, καὶ τάλαντα χρυσίου,
καὶ πᾶν ἁπλῶς βασίλειον ὅσον ἐν ἱματίοις,
ὅσον ἐν σκεύεσι χρυσοῖς, ἐν λίθοις, καὶ μαργάροις,
κατὰ πυρᾶς ἠκόντισε πάντα τῆς πολυξύλου,
καὶ τελευταῖον ἑαυτὸν, κἀν τεῦθεν οἱ Χαλδαῖοι·
κατὰ πολλὴν τὴν ἄδειαν ἐκράτουν Ἀσσυρίων,
καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς ἑαυτοὺς μετῆγον καὶ τὸ κράτος.

Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαρδαναπάλου ἀποβαίνουσι σκοτεινά· διότι οἱ ἀρχαῖοι διαφόρως ἀναφέρουσι τὸ μέρος ἔνθα ἐτάφη· ὅπερ ἀποδοτέον εἰς τὰς δημώδεις παραδόσεις των. Καὶ ὁ μὲν Διόδωρος λέγει ὅτι ἡ σποδός του περισυναχθεῖσα ἐκομίσθη εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐτέθη ἐντὸς τάφου πλησίον τοῦ τεμένους τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἀθάνατον ὑπόμνημα τοῦ καταλύσαντος τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀσσυρίων. (*) Ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα τὸ ὁποῖον συνετέθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου Σαρδαναπάλου καὶ μεθηρμηνεύθη ὕστερον ὑπό τινος Ἕλληνος. (**)

Εὖ ἰδὼς ὅτι θνητὸς ἔφυς, σὺν θυμὸν ἄεξε
τερπόμενος θαλίησι· θανόντισοι οὔτις ὄνησις.
Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδὸς εἰμὶ Νίνου μεγάλης Βασιλείας.
Ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔραγον καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος,
τέρων ἔπαθον, τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια κ'εἶνα λέλειπται.

Ὁ δὲ Ἀπολλόδωρος (†) καὶ Στράβων (††) λέγουν ὅτι ἐν Ἀγχιάλει ἣν ἔκτισεν ὁ Σαρδανάπαλος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ (§) ὑπάρχει τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐφ' οὗ Ἀσσυρίοις γράμμασι εἶναι ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή. «Σαρδανάπαλος ὁ Ἀνακυνδαράξεω παῖς Ἀγχιάλην καὶ Ταρσὸν ἔδειμεν ἡμέρῃ μιῇ· ἔσθιε, πίνε, παῖζε ὡς τἄλλα τούτου οὐκ ἄξια.»

Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα τὰ ὁποῖα, ὡς εἴπομεν, ἐγένοντο ἕνεκα τῶν δημωδῶν παραδόσεων, ἀποδεικνύουσι πόσην ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν λαὸν ἡ τρυφηλότης καὶ μαλθακότης αὐτοῦ. Δὲν ἤργησε δὲ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν καὶ παροιμιώδη· ὥστε ὁσάκις ἔβλεπέ τινα ἄσωτον καὶ μαλθακὸν ἔλεγεν ὅτι εἶναι *Τρυφηλότερος Σαρδαναπάλου.* (§§)

Ἡ τῶν ἀρχαίων αὕτη παροιμία διεσώθη μέχρι τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ· ἐν δὲ παραμυθίοις πλεῖσται περὶ τῆς τρυφηλότητος τοῦ Σαρδαναπάλου ὑπάρχουν παραδόσεις.

Α. Ι. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

(*) Διόδ. Σικελ. Β. 28.
(**) Διόδ. Σικελ. Β. 23.

(†) Βαρῖνος ἐνθ.
(††) Στράβων. ΙΔ'. 672.

(§) Ζωσιμάδων Συλλογὴ τῶν παλ. Γεωγράφων. 17. Β'.σ.213. ἐν ὑποσημ. 2. ἐκδ. Βιέννης ΑΩΖ'.

(§§) *E. Leutsche et F. Sceneidewin. Parumiographi Graeci. Gottingae.* 1839. σελ. 419.

ΤΩι ΛΑΟΦΙΛΗΤΩι
ΔΙΑΔΟΧΩι ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ.

Εἰς τοῦ Ῥωμανοῦ τὴν πόλην, ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος
τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντῖνος,
φοβερὰ ἐν ᾧ ἠπείλει τὴν πατρίδα τρικυμία,
προσεφέρθη ὑπὲρ ταύτης ἱλαστήριος θυσία.
Πλὴν εἰς μάτην . . . . εἰς τὰς δέλτους τῆς θεᾶς Ἀθανασίας,
ἐνεγράφη μὲν ἐκεῖνος καὶ εἰς ὅλων τὰς καρδίας
ζωηρὰ διατηρεῖται πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνη,
πλὴν δὲν ἤρκεσε τοὺς ῥύπους τόσων χρόνων νὰ ἐκπλύνῃ
ἡ θυσία τοῦ ἀνδρείου,
καὶ ὑπέκυψε τὸ Ἔθνος εἰς ζυγὸν λαοῦ ἀγρίου.

—

Ἔκτοτε εἰς τὰ τεμένη τῆς θεᾶς Ἐλευθερίας
ἐπεκάθησε τὸ φάσμα τὸ φρικῶδες τῆς Δουλείας,
τοὺς πιστούς του ἀκολούθους μετ' αὐτοῦ συμπαρασύρον.
Ἐπλημμύρισε τὴν χώραν αἷμα ἄφθονον μαρτύρων,
καὶ ἐκάλυψε νεφέλη ἀμαθείας φρικτοτάτης,
τὴν γῆν ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Θαλῆς καὶ ὁ Σωκράτης!
Μικρὰ μόνον γῆς γωνία, μετὰ τέσσαρας αἰῶνας,
ἠδυνήθη νὰ ξεσχίσῃ τοῦ Θανάτου τὰς σινδόνας,
καὶ αὐτὴ καθημαγμένη,
καὶ αὐτὴ ἐνδεεστάτη, ἀσθενὴς καὶ μισουμένη!

—

Πῶς κατέπαυσε πλὴν αἴφνης ὁ βαρὺς τοῦ Ἔθνους στόνος,
καὶ ἐσκίρτησαν αἱ στῆλαι τοῦ ἐνδόξου Παρθενῶνος,
καὶ αἱ ὄχθαι τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἡ Ἴδη καὶ ἡ Οἴτη,
καὶ τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Ἴστρου καὶ τοῦ Μέλητος ἡ κοίτη,
καὶ ἡ κόνις τῶν προγόνων, καὶ τὸ χῶμα καὶ οἱ λίθοι
τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ αἷμα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ στήθη;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ.

αἱ σκιαὶ αἱ ἐστεμμέναι πῶς σκιρτῶσι, καὶ ἡ ἄλλη
τὴν ὁποίαν θεία λάμψις μαρτυρίου περιβάλλει,
μὲ χαρὰς ἀφάτου βλέμμα,
Εἰς τιν' ἄρά γε προσφέρει τὴν ῥομφαίαν καὶ τὸ στέμμα;

—

Εἰς τοῦ Ἰλισσοῦ τὰς ὄχθας, ἡ Πατρίς μας φαιδροτάτη,
εἰς τὸ στῆθος της ἓν βρέφος ἀγγελλόμορφον ἐκράτει,
καὶ πλησίον ἡ Ἀγάπη ἡ Ἐλπὶς καὶ ἡ Θρησκεία·
τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ μῦρα τῷ προσέφερον τὰ θεῖα·
καὶ ἡ Νέμεσις παρέκει ὀργανόν της διορῶσα,
τὸ μικρὸν ἐκεῖνο βρέφος, τὸ ἠτένιζε σκιρτῶσα.
Καὶ ἡ Φήμη-εἰς τὸ Ἔθνος διεσάλπιζε, Πολῖται,
τὸ γλυκύτατόν σας ὄναρ ἤδη πραγματοποιεῖται,

Κωνσταντῖνον πάλιν νέον
περιπτύσσει εἰς τοὺς κόλπους ἡ Πατρὶς τῶν Ἡμιθέων.

—

Τ' ὄνομα κληρονομήσας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου,
καὶ τὸ κλέος, Κωνσταντῖνε, κληρονόμησον ἐκείνου...
ὁ Διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Πατρίδος ἡμῶν ζῆθι!
εἰς τὸ νεῦμά Σου ὑπείκουν αἱ ψυχαί μας καὶ τὸ στήθη,
τ' ὄνομά Σου τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων ἠλεκτρίζει,
καὶ πρὸς Σὲ ἀνυπομόνως ὁ λαός Σου ἀτενίζει.
Πότε σύμπαντος τοῦ Ἔθνους ἀρχηγὸς τὸ λάβαρόν Σου
θὰ ὑψώσῃς, καὶ τὰ στίφη καταστρέψας τῶν ἐχθρῶν Σου
τῆς Ἐλευθερίας δᾷδα,
καὶ κοιτίδα τῆς εὐκλείας, θ' ἀναδείξῃς τὴν Ἑλλάδα;

ΕΥΡΙΠ. ΣΕΚΙΑΡΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ *Fiasco.*

Ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας ὑπῆρξεν ἄλλοτε θέατρον, ἐν ᾧ εἷς καὶ μόνος ἠθοποιὸς παρίστα φλυαρῶν, κωμῳδίαν ὁλόκληρον ἢ καὶ δρᾶμα αὐτοσχέδιον. Ἐν τῷ θεάτρῳ ἐκείνῳ τὸ πλῆθος ἀθρόον ἐφοίτα καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, ὅτε ὁ μὲν ἠθοποιὸς ἐν μεγίστῃ εὐγλωττίᾳ καὶ ἐν πλήρει ἐνθουσιασμῷ ὁτὲ ἐλάμβανεν ὡς θέμα τῆς παρασταθησομένης κωμῳδίας αὐτοῦ ἓν μανδύλιον, ὁτὲ μίαν ῥάβδον καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐξεπλήρου τὸν προορισμόν του· τὸ δὲ πλῆθος κεχηνὸς ἠκροᾶτο τὰς εὐφυολογίας τοῦ *attore*. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔλαβεν ὡς θέμα Τραγῳδίας ὁλοκλήρου μίαν φιάλην, ἣν ἕκαστος δὲν θὰ ἀγνοῇ ὅτι οἱ Ἰταλοὶ καλοῦσι «*Fiasco*» καὶ ἐπειδὴ μέχρι τέλους τῆς φλυαρίας του δὲν ἔφερεν εἰς αἴσιον τέρμα τὴν παράστασιν καὶ πανταχόθεν ἐσυρίζετο, ἀποδοκιμασθέντος τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἔκτοτε οἱ Ἰταλοὶ ἔχουσιν ὡς παροιμίαν τὴν λέξιν *Fiasco* ὁσάκις ἀποδοκιμάζουσι ἔργον τι ἢ ἐπιχείρησιν ἢ ἐπὶ τέλους παράστασίν τινα· δι' ὃ εἴθισται καὶ ἐν ὅλοις τοῖς ἑσπερίοις λαοῖς ἡ λέξις *fiasco* καίτοι ξένη. Νομίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι ὀρθῶς θὰ πράττῃ πᾶς ἄλλος νὰ μεταχειρίζηται αὐτὴν ἐπὶ ὁμοίαις περιστάσεσι μὴ ἐξελληνίζων αὐτὴν καθότι ἡ τοιαύτη λέξις ὡς εἴδομεν ἔχει τὴν ἱστορίαν της, ἐξ ἧς κτᾶται πλείονα σημασίαν. οὐδόλως ὅθεν ἀποτυγχάνει οὐδ' ἁμαρτάνει ὁ μεταχειριζόμενος ἐν μέσῳ τῆς συνδιαλέξεως αὐτοῦ τὴν λέξιν *Fiasco*.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5ῃ 9βρίου.

ΕΓΩ.

Η ΕΙΚΩΝ ΤΗΣ.

Εἶνε νέα γλυκεῖα ὡς ἡ δρόσος τοῦ Μαΐου.—Δεκαοκτάκις τὸ ἔαρ θὰ ἐδώρησε τὸ γλυκά του μειδιάματα εἰς τὴν ἀγγελόμορφον παρθένον.—Ἔχει ἀνάστημα κυπαρίσσου τεθλιμμένης, ἥτις ὁσάκις στρέψῃ τὴν κεφαλήν της εἰς τὸν οὐρανὸν νομίζει τινὰς ὅτι συνομιλεῖ μετὰ τῆς ἀθανασίας· ὁσάκις κλίνει αὐτὴν εἰς τὴν γῆν ἡ κυανοτράχελος ἐκείνη κόρη τῶν οὐρανῶν, ὅτι πενθεῖ τάφον τινά, καὶ ὅμως οὐδέποτε τὸ δάκρυ της ὕγρανε τὰς ἁγνὰς παρειάς της, οὐδέποτε..... ἐὰν ὅμως ἠγάπησέ ποτε; ἐὰν ἠσθάνθη αἱμάσσουσαν εἰς τὰ στήθη της τὴν πληγὴν τοῦ ἔρωτος;... τότε;... τότε ἔκλαυσε, ναὶ ἔκλαυσε· διότι τὴν ἐνθυμοῦμαι, ὅταν κατὰ πρῶτον εἶδον αὐτὴν, πλήρη φαιδρότητος· καὶ σήμερον τὴν ἀτενίζω πενθίμην, μελαγχολικὴν, ὡς δάκρυ ὀρφανῆς, ὡς στεναγμὸν ἐρῶντος. —Ἀπὸ τῶν βλεμμάτων της ἀστράπτει ἡ ἀληθὴς καλλονὴ, ἡ ἀγνότης, τὸ ἀφελὲς, τὸ ἰδανικὸν, ὁ ἔρως· δύναται ὁ ἰδὼν ἅπαξ μόνον αὐτὴν, νὰ θυσιάσῃ τὸ πᾶν ὅπως ἐπανίδῃ καὶ αὖθις τὸ γλυκὺ καὶ ὡραῖον ἐκεῖνο βλέμμα τὸ ὁποῖον λαλεῖ εἰς τὴν καρδίαν ἀναρλέγει τὸν ἔρωτα καὶ φέρει τοὺς δυστυχεῖς ἐντὸς τάφου ἐνῷ εἰσέτι θάλλουσι.

Εἰδές ποτε, ἀναγνῶστα, τὴν Πηνελόπην τοῦ ἄβροῦ καλλιτέχνου Λ. Δρόση; τὸν γνωρίζεις; ἐρώτησον αὐτὸν πλάττων τὴν Πηνελόπην του πόθεν ἐνεπνεύσθη; ἐκ τίνων ὀφθαλμῶν ἠρύσθη τὴν μελαγχολίαν; ὁποῖος ἄλλος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ τοσαύτην δόξαν εἰς καλλιτέχνην οἷος ὁ Δρόσης ἢ ἐκείνης;... Τὴν ἐνθυμοῦμαι ἐπὶ τῶν μαρμάρων τοῦ οὐρανίου ἐκείνου βράχου, τῆς ἀκροπόλεως καθημένην, ὠχρὰν καθὼς τὰ φύλλα ἰτέας, ὡραίαν καὶ ἁγνὴν ὡς τὸν ἀνέφελον τῆς Ἀττικῆς οὐρανὸν, ἀφελῆ ὡς τὴν αὖραν τῆς πρωΐας καὶ γλυκεῖαν καθὼς τὸ ἄσμα τῆς ἀηδόνος καὶ μεγαλοπρεπῆ ὡς τὰ ἔμψυχα μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνος· τὴν εἶδον ἐπί τινος μαρμάρου καθημένην.... καὶ ἐσίγων.... ὤ! πότε ἤθελον νὰ ἤμην Δρόσης νὰ ἀναγνώσω ἐπὶ τῆς οὐρανίας μορφῆς της Μελαγχολίαν, Καλλονὴν καὶ ἤθελον πλάσσει τὴν Πηνελόπην, τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξέπληξε τὰς ὡραίας τῆς Εὐρώπης τέχνας.

Νομίζει τινὰς ὅτι τὰ χείλη της εἶνε κάλυξ ῥόδου μόλις ἀρχίζων νὰ ὑποσχάζῃ, ὅπως προδώσῃ τοὺς ὑπὸ τὰ ἄδολα ἐκεῖνα χείλη μαργαρίτας λευκοὺς ὡς τοῦ κρίνου τὰ πέταλα.

Ὤ! εἶνε ὡραία, ὡραιοτέρα τῆς ἀφροδίτης τοῦ Πραξιτέλους! —Τὴν ἐνθυμοῦμαι ἱσταμένην ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον τὴν Ἀθηνᾶ, τὸ θεῖον ἐκεῖνο ἄγαλμα τὸ ὁποῖον ἔπλασσεν ἡ ἀθάνατος τοῦ Φειδία Σμίλη. Ἵστατο καὶ εἰς οὐδένα ἐλάλει, ἀλλ' ἵστατο ῥεμβώδης βλέπουσα τὰ κύματα τοῦ Φαλήρου... εὐτυχὴς ὁ θνητὸς ἐκεῖνος ὅστις περιέπιπτεν ἴσως κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τὰς ὀνειροπολήσεις της! ποσάκις ἐπεθύμησα νὰ ἤμην ἐκεῖνος, ἀλλ' οἴμοι;.... Καὶ ἐκείνη εἰς οὐδένα ἐλάλει ἱσταμένη ὡς ἄγαλμα, ὡς ἡ Γαλάτεια.... ἐδάκρυεν, ἠρᾶτο, πλὴν τίνος; Εὐτυχὴς ὁ Πυγμαλίων ἐκεῖνος.

Τὸν ὕψιστον λατρεύσατε λατρεύσατε ὡς θεῖον,
Διότι στέλλει εἰς τὴν γῆν τῶν οὐρανῶν ἀγγέλους
Ἐμπνέοντας εἰς τὰς ψυχὰς τοσοῦτον μεγαλεῖον
Ὅσον ἐμπνέ' ἡ ἄνοιξις ἐν μέσῳ θείου στέλους!

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 9βρίου 1873.

ΕΣΠΕΡΟΣ.

ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΓΝΩΜΑΙ.

Εἰς τὸν ἄνεμον μὴ λέγε τὰ δεινά σου
δὲν σ' ἀκούει
Εἰς τὴν ἄμμον μὴ χαράττῃς τ' ὄνομά σου
θὰ χαθῇ
Ὅστις κρούει τὴν ψυχὴν τὴν γυναικείαν
μάτην κρούει
Ὅτ' εἰς γυναικὸς χαράξῃς τὴν καρδίαν
θὰ σβεσθῇ.

Δ. Παπαρρηγόπουλος.

Ὑπάρχουσι γυναῖκες αἵτινες θὰ ἐνυμφεύοντο καὶ τὸν διάβολον ἐὰν ἦτο πλούσιος. *Οὔγκώ.*

Ἡ γυνὴ ἦτον, εἶναι καὶ θὰ ἦναι πάντοτε γυνὴ, δηλ. πάντοτε ἀδύνατος, ἐλαφρὰ κοῦφος καὶ ἄστατος.

Βιργίλιος.

Ἡ καρδία τῆς γυναικὸς εἶνε τεμάχιον οὐρανοῦ μεταβαλλόμενον ἀπαύστως νύκτα καὶ ἡμέραν. *Βύρων.*

Εὐκολώτερον εἶναι νὰ διοικήσῃ τις βασίλειον ἢ γυναῖκα.

Μίλτων.

Ἡ γυνὴ εἶναι εὐμετάβλητος ὡς ὁ ἀὴρ καὶ ἐλαφρὰ ὡς ἡ ὁμίχλη.

Σκώτ.

Ἡ γυνὴ εἶναι ἄστατος ὡς τὸ κῦμα.

Σαιξπῆρος.

Ἐξ ὅλων τῶν ζώων, αἱ γαλαὶ, αἱ μυῖαι, καὶ αἱ γυναῖκες ἐξοδεύουσι περισσότερον καιρὸν διὰ τὸν στολισμόν των.

* * *

Ἡ γυνὴ εἶναι διὰ ζωγράφον πρότυπον, δι' ἰατρὸν ἀντικείμενον ἐξετάσεως, διὰ χωρικὸν οἰκοκυρὰ, δι' ἀπόμαχον νοσοκόμος, διὰ φυσιολόγον θῆλυ, διὰ σπουδαστὴν ἄγγελος, διὰ Ποιητὴν ἄνθος, δι' Ἀνατολίτην ἔπιπλον, δι' ἄγριον φορτηγὸν ζῶον καὶ διὰ Παρισινὸν προΐξ.

* * *

Ἡ γυνὴ εἶναι τῆς πλάσεως τὸ ἀριστούργημα· μετέχει καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀγγέλου. *Βαλζάκ.*

Κακὸν κακῶν κάκιστον γυνή.

ἅγιος Γρηγόριος.

Ὁ Ἅδης εἶναι ἐστρωμμένος γυναικείας γλώσσας.

* * *

Ἡ γυνὴ εἶναι ὄν ἀνθρώπινον, ἐνδυόμενον, φλυαροῦν καὶ ἐκτδυόμενον. *Ἀραγώ.*